

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКІЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему: **«ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ДОШКІЛЬНИКІВ ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ М. ЗАЙЦЕВА»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0121-з
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта»
О. С. Козарик

Керівник: доцент кафедри дошкільної та початкової
освіти, к. пед. н. _____ О. О. Самсонова

Рецензент: доцент кафедри дошкільної та початкової
освіти, к. пед. н. _____ Ю. Є. Зубцова

Запоріжжя
2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра дошкільної та початкової освіти
Рівень вищої освіти магістерський
Спеціальність 012 «Дошкільна освіта»
Освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____

« ____ » _____ 20__ року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ**

Козарик Олені Сергіївні

- 1. Тема роботи:** «Формування мовленнєвої компетентності дошкільників за технологією М. Зайцева»
керівник роботи Самсонова Олена Олександрівна, кандидат педагогічних наук, доцент
затверджена наказом ЗНУ від 20 липня 2022 р. № 886-с
- 2. Строк подання студентом роботи:** 05.12.2022 р.
- 3. Вихідні дані до роботи:** матеріали педагогічної практики, курсових робіт
- 4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що належить розробити):** проаналізувати сучасні погляди на проблему мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку; розглянути мовленнєву компетентність дитини в контексті нової редакції Базового компоненту; з'ясувати особливості змісту технології «Навчаймо читати українською мовою» М. Зайцева; визначити переваги і недоліки технології; обґрунтувати розробку і доцільність діагностичного обстеження дітей старшого дошкільного віку, щодо розвитку мовленнєвої компетентності за технологією; розробити методичні рекомендації, щодо проведення розроблених дидактичних ігор направлених на розвиток мовленнєвої компетентності дошкільників.
- 5. Перелік графічного матеріалу:** таблиця «Інструментарій за освітнім напрямом «Мовлення дитини. Основи грамоти» за методикою навчання дітей читанню М. Зайцева»

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали консультанта	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Самсонова О. О.	02.10.21 р.	02.10.21 р.
Розділ 1	Самсонова О. О.	04.11.21 р.	04.11.21 р.
Розділ 2	Самсонова О. О.	23.03.22 р.	23.03.22 р.
Висновки	Самсонова О. О.	07.05.22 р.	07.05.22 р.
Додатки	Самсонова О. О.	08.09.22 р.	08.09.22 р.

7. Дата видачі завдання: 02.10.21 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	жовтень-листопад	виконано
2	Написання вступу	листопад	виконано
3	Написання першого розділу	грудень-березень	виконано
4	Написання другого розділу	травень-вересень	виконано
5	Написання висновків	вересень	виконано
6	Оформлення додатків	жовтень	виконано
7	Оформлення роботи, рецензування	жовтень-листопад	виконано
8	Захист	грудень	

Студент _____ Козарик О. С.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Самсонова О. О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Турбар Т. В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 51 с., 1 таблиця, 45 джерел, 13 додатків.

Мета дослідження: на основі теоретичного аналізу за допомогою технології М. Зайцева вивчити ефективність формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку на заняттях з грамоти.

Об'єкт дослідження: формування мовленнєвої компетенції дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: технологія М. Зайцева «Навчаймо читати українською мовою» як засіб формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення наукових джерел, технології М. Зайцева; аналіз і синтез, моделювання, спостереження, порівняння, вимірювання.

Теоретичне значення: теоретична актуальність і перспективність узагальнення та систематизації форм і методів з можливістю впровадження даної технології у практику для успішного розвитку мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Практичне значення роботи: полягає у тому, що викладені в ній основні засади та сформульовані висновки, розроблені діагностичне обстеження і методичні рекомендації, можуть бути використані вихователями закладів дошкільної освіти в процесі формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Галузь використання: заклади дошкільної освіти.

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ, СТАРШИЙ ДОШКІЛЬНИЙ ВІК,
ТЕХНОЛОГІЯ ЗАЙЦЕВА, ГРАМОТА, ДІАГНОСТИЧНЕ ОБСТЕЖЕННЯ,
ІГРИ, ЗАКЛАД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

SUMMARY

Kozaryk O. S. Formation of speaking competence of pre-school students using the technology of M. Zaitsev

The qualification work consists of an introduction, 2 parts, findings, a list of references (51 items, 1 of foreign origin), 13 addenda on 13 pages.

The study revealed the problem of formation of speech competence of older preschool children with the help of M. Zaitsev's reading teaching technology. Speech competence is one of the most important for children's development, defined in the Basic component of preschool education.

The purpose of the study: on the basis of theoretical analysis using the technology of M. Zaitsev, to study the effectiveness of the formation of speech competence of older preschool children in literacy classes.

The research tasks:

1) to analyze the state of the problem with the development of speech competence of older preschool children.

2) to theoretically investigate and reveal the conceptual foundations for the development of speech competence of older preschoolers using M. Zaitsev's technology "Let's learn to read in Ukrainian".

3) to justify pedagogical conditions for the development of speech competence of older preschoolers and the development of methodological recommendations for the diagnostic examination of children in the educational direction "Child's Speech".

4) to develop methodical recommendations for increasing the level of speech competence of older preschool children in literacy classes using M. Zaitsev's technology "Let's learn to read in Ukrainian".

The object of research of the qualification work is the formation of speech competence of older preschool children.

The subject of the study: M. Zaitsev's technology "Let's learn to read in Ukrainian" as a means of forming the speech competence of older preschool children.

The part 1 “Analysis of the theoretical and practical foundations of the formation of speech competence of older preschoolers” examines modern views on the problem of speech development of children of older preschool age, the child’s speech competence in the context of the new edition of the Basic Component, features of the content of the technology of teaching children to read by M. Zaitsev.

The part 2 “Research work on the impact of M. Zaitsev’s technology on the development of speech competence of older preschool children” the advantages and disadvantages of M. Zaitsev’s technology “Let’s learn to read in Ukrainian” are presented, a diagnostic examination of older preschool children and tools for it, methodological recommendations are developed on the formation of children’s speech competence by means of didactic games in literacy classes.

The developed recommendations can be used by teachers of preschool education institutions in the process of forming the speech competence of older preschool children using the technology of M. Zaitsev.

Keywords: speech competence, older preschool age, Zaitsev technology, diploma, diagnostic examination, games, preschool education institution.

ЗМІСТ

Вступ.....	8
Розділ 1. Аналіз теоретичних і практичних засад формування мовленнєвої компетентності старших дошкільників.....	11
1.1. Сучасні погляди на проблему мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку.....	11
1.2. Мовленнєва компетентність дитини в контексті нової редакції Базового компоненту.....	15
1.3. Особливості змісту технології навчання читанню дітей М. Зайцева.....	20
Розділ 2. Дослідницька робота з впливу технології М. Зайцева на розвиток мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку.....	28
2.1. Переваги і недоліки технології М. Зайцева «Навчаймо читати українською мовою» за допомогою кубиків і таблиць.....	28
2.2. Діагностичне обстеження дітей старшого дошкільного віку.....	31
2.3. Методичні рекомендації.....	39
Висновки.....	50
Список використаних джерел.....	54
Додатки.....	58

ВСТУП

Формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку є одним з пріоритетних напрямків програми «Стежинки у Всесвіт», «Базового компоненту дошкільної освіти», «Закону України про освіту» та «Про дошкільну освіту».

Особливо ця компетентність стає досить актуальною і навіть потрібною у наш час, коли наше суспільство обирає тенденцію знову повернутися до свого коріння, витоків, мови, культури. Тому, необхідно врахувати, що розвиток мовленнєвої компетентності дітей виходить на перший план у навчанні, особливо старшого дошкільного віку, оскільки рівень мовленнєвого розвитку дітей визначає рівень сформованості у них соціально-пізнавальних досягнень, навичок виразності та вміння здобувати нові інші знання.

Для вирішення подібних задач і розвитку мовленнєвої компетентності дітей стають у нагоді різноманітні методи і прийоми, а зокрема технологія М. Зайцева «Навчаймо читати українською мовою». Як показує педагогічна практика, що використання всесвітньо признаних технологій на заняттях з дітьми має свої позитивні результати. А наявність педагогічного досвіду у впровадженні цих методик завжди позитивно сприймається батьками, як однією з ланки освітнього процесу у закладі дошкільної освіти. Особливо в той час, коли зараз все більше дітей мають низький рівень мовленнєвої компетентності, проблеми з мовленням, увагою, інтересом до занять. Тому все більше батьків і звичайно педагогів цікавиться науковими дослідженнями і технологіями з вирішення цих питань.

У Державному стандарті наголошується на взаємопов'язаності і взаємозалежності всіх складників освітньої лінії «Мовлення дитини»: мовленнєвої компетентності; комунікативної компетентності і художньо-мовленнєвої. Формування відповідних умінь, знань, навичок і емоційно-ціннісного ставлення має втілюватись у різних формах і видах мовленнєвої

комунікації. Нехтування будь-яким із них може ускладнити становлення мовленнєвої компетентності. Отже, лише комплексний підхід до реалізації всіх завдань мовленнєвого розвитку дає змогу успішно реалізувати мету мовленнєвого напрямку. А комунікативна спрямованість роботи з розвитку мовлення та грамоти надає дітям можливість спілкування, здобуття інформації та обміну нею, що надзвичайно важливо для успішної соціалізації.

Саме тому технологія М. Зайцева, є такою цікавою. Бо в основі її лежить ігрова діяльність, яка охоплює мовленнєвий зміст і забезпечує супровід дидактичних ігор, вправ, завдань, ігрових ситуацій спілкування через кубики, таблиці, складові картинки тощо, що є пріоритетним інтерактивним методом навчання, та допомагає педагогу будувати мовленнєву взаємодію з дітьми як рівноправний партнер. Так що у процесі гри, діти легко знайомляться зі звуками, запам'ятовують літери, склади, опановують навички читання і письма, що сприяє опануванню мовлення й підготовки до школи.

Проблему формування мовленнєвої компетентності і розвитку дошкільників у своїх дослідженнях розглядали: Л. Артемова, А. Богуш, А. Бурова, Л. Ворзацька, С. Карашан, Л. Мацько, Л. Паламар та інші.

Мета дослідження: на основі теоретичного аналізу за допомогою технології М. Зайцева вивчити ефективність формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку на заняттях з грамоти.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан проблеми з розвитком мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку.
2. Теоретично дослідити і виявити концептуальні засади для розвитку мовленнєвої компетентності старших дошкільників за допомогою технології М. Зайцева «Навчаймо читати українською мовою».
3. Обґрунтування педагогічної умови розвитку мовленнєвої компетентності старших дошкільників та розробка методичних рекомендацій з діагностичного обстеження дітей за освітнім напрямом «Мовлення дитини» (мовленнєва компетентність) – розділ «Грамота».

4. Розробити методичні рекомендації для збільшення рівня мовленнєвої компетенції дітей старшого дошкільного віку на заняттях з грамоти за технологією М. Зайцева «Навчаймо читати українською мовою».

Для досягнення мети та завдання дослідження використано такі методи:

- теоретичні: аналіз психологічної, педагогічної та методичної літератури для визначення об'єкта, предмета, мети дослідження, формулювання його завдань; синтез, порівняння, класифікація, систематизація й узагальнення теоретичних та емпіричних даних для розроблення основних підходів до формування мовленнєвої компетенції і вмінню читання старших дошкільників;
- емпіричні: метод спостереження; доведення доцільності розробки діагностичного обстеження; методичних рекомендацій і педагогічних умов для розвитку мовленнєвої компетентності у старших дошкільників; плюси і мінуси технології М. Зайцева.

Теоретичне значення: теоретична актуальність і перспективність узагальнення та систематизації форм і методів з можливістю впровадження даної технології у практику для успішного розвитку мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Практичне значення роботи: полягає у тому, що викладені в ній основні засади та сформульовані висновки, розроблені діагностичне обстеження і методичні рекомендації, можуть бути використані вихователями закладів дошкільної освіти в процесі формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку.

РОЗДІЛ 1

АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАСАД ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

1.1. Сучасні погляди на проблему мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку

Мовленнєвий розвиток та компетентність є одним з найголовніших елементів формування особистості дошкільника. Багато науковців розглядає мовлення, як найбільшу базову потребу людини.

Аналізуючи сучасну наукову літературу, хочеться зазначити, що питанню формування мовленнєвої компетенції дітей приділяли багато уваги: К. Ушинський, А. Богущ, Л. Артемова, О. Карпенко, Т. Ладиженська, А. Бурова, Р. Мартинова, Л. Мацько, О. Мурашов, Л. Ворзацька, Л. Скуратівський, А. Карашан, Л. Паламар та інші. Але в той же час, можна констатувати малу кількість наукових досліджень щодо формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Починаючи з самого народження інстинктивно дитина намагається невербально вже спілкуватися зі своїми рідними, потім опановує рідну мову і продовжує її удосконалювати в дошкільному віці, а згодом у школі й надалі усе своє життя. Якість мовленнєвого розвитку визначає міру сформованості в дітей пізнавальних і соціальних мотивацій, потреб, інтересів, знань, умінь, навичок, які є основними елементами культури особистості. Тому вивчення рідної мови є основою виховання і навчання дітей, є передачею коду нації, є найбільшим досягненням дошкільників. Адже психофізіологічні дослідження показують, що дошкільний вік найбільше сприяє оволодінню рідною мовою.

О. Лурія, радянський психолог, один із послідовників культурно-історичної теорії теж підкреслював факт, що мова є найважливішим надбанням людства у процесі його історичного розвитку. Її сутність полягає у існуванні

об'єктивної системи знаків або кодів. Мовлення за баченням науковця призначене для транслювання інформації у словесній формі. Однак він доповнює, що воно може існувати на генетичному рівні у вигляді спілкування або ж набувати ознак розуміння, тобто стати зряддям думки. Отож, основним предметом дослідження мають стати висловлювання, що містять у собі процеси кодування – декодування, опосередковані розумінням тих значень, які закладено у їх контекст [29, с. 277].

До п'яти років діти засвоюють систему вимови рідної мови та усвідомлюють структуру вимови слів (Д. Ельконін). До чотирьох-п'яти років вивчають відмінні закінчення та основні форми граматики (О. Гвоздєв), а з п'яти років опановують монологи (С. Рубінштейн). Якщо чомусь діти не зможуть повноцінно спілкуватися до шкільного віку, це критично – відобразиться на їх подальшому мовному та інтелектуальному розвитку [9, с. 19].

Звичайно ж порушення мовлення негативно впливають на весь психологічний розвиток дитини, на її діяльність і поведінку. Мовленнєвий бар'єр дуже часто може бути перепорою для дитини під час спілкування з однолітками, дорослими, опануванням чогось нового й цікавого на занятті або у повсякденному житті. Що може призвести до розвитку негативних рис характеру чи порушенню поведінки, наприклад: невпевненості у собі, сором'язливості, низької самооцінки, впертості, замкненості, або агресивній поведінці, що негативно вплине на розвиток грамотності. Нажаль, дітей з порушеннями мовлення кожен рік стає все більше.

На думку К. Ушинського, рідна мова є фундаментом всякого розумового розвитку і джерелом всіх знань. Тому дуже важливо дбати про правильний розвиток мовлення дітей, звертати увагу на чистоту і правильність вимови. Чим насиченішим і чистішим буде мовлення дитини, тим легше їй опанувати свої думки, ширші можливості розуміти дійсність, змістовніші і зріліші стосунки з дітьми і дорослими, яскравіший її психологічний розвиток. Навіть незначне порушення мови вплине на діяльність і поведінку дитини. Дошкільники з порушеннями мовленнєвої функції усвідомлюють свої недоліки, перестають

говорити, стають замкненими, не можуть прийняти рішення. Особливої уваги має розвиток зв'язної мови у дошкільників. Насамперед зв'язне мовлення є вищою формою мовного мислення, воно визначає мовний рівень і психологічний розвиток малечі. Володіння зв'язною мовою є найважливішим фактором успішного навчання дітей [19, с. 41].

Рівень розвитку дитячого мовлення переважно залежить від психофізіологічного розвитку (стану розвитку нервових процесів, розвитку уваги, мислення), стану фонемного аудіювання та мовлення, спілкування з однолітками, цілеспрямована взаємодія дорослих і дітей. Культура мови залежить не тільки від словникового запасу самої дитини, а і від способу вимови слів, інтонації, гучності та швидкості. Дорослим людям потрібно бути особливо обережними і завжди пам'ятати, що діти їх у всьому копіюють, а найбільш в мові [11, с. 33].

Мовну здатність А. Богуш трактує як засвоєння й усвідомлення мовних норм, що склалися в історії у фонетиці, лексиці та граматиці, і повною мірою застосовується до будь-якої сфери людської діяльності в процесі використання конкретної мови. Мовна здатність – це комплексне явище, яке охоплює різноманітні соціальні здібності, знання, уміння, навички та стратегії мовної поведінки, стратегії успішного здійснення діяльності за конкретних комунікативних умов. Це вміння повно і правильно вчасно використовувати мову (висвітлювати свої думки, побажання, наміри, вимоги), застосовувати вербальні та невербальні (міміка обличчя, жести рук, рухи тіла та вирази в конкретних ситуаціях) [6, с. 44].

Одним із перших, хто звернув увагу на мовленнєвий розвиток дитини, стала М. Монтесорі. Вона вказувала на існування особливого періоду, найбільш чутливого для формування і розвитку мовлення. Він охоплює проміжок від народження до шести років. Засвоєння дитиною основ мовлення до трьох років відбувається на несвідомому рівні, а від 3 до 6 розпочинається відоме опанування граматичними конструкціями. Авторка порівнює процеси із запам'ятовуванням, карбуванням і завдяки цьому діти у період 2,5-3 років здатні фіксувати звуки,

слова, особливості граматичної побудови речень. Під час свідомого засвоєння мовлення продовжується вдосконалення дошкільниками більш складних граматичних форм. При цьому, дитина, як вважала педагог, досі перебуває у початковому періоді. Також, М. Монтесорі вказувала, що всі діти проходять одні й ті ж стадії становлення: лепету, вимову окремих слів, появу речень із двох слів, вимкнення складних суджень [18, с. 95-96].

За словами В. Сухомлинського, розвиток мови є частиною вирішення питання готовності дітей до школи. Він запропонував починати розвиток мови з раннього віку та виховувати любов до мови, розробив оригінальну методіку навчання читання та письма дітей дошкільного віку [7, с. 91].

Як бачимо здобутки, які характеризують мовленнєву компетентність старших дошкільників, є значущими для підростаючої особистості, що дозволяє піднятися на більш нову і вищу сходинку розвитку. У цьому контексті Р. Немов звернув увагу на ідеї Л. Виготського щодо завдань психічного розвитку 6-7 річних дітей, що полягають у засвоєнні писемної мови та опануванні читанням. Та при цьому, автор, наголошує, що головним чинником особистості має стати навчання. Цей процес має внутрішні потреби й інтереси дитини. Тут російський науковець відстоює ідею раннього навчання. Відповідно, одним із основних стимулів мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку має бути свідоме наuczіння [38, с. 249]. Саме тому становлення мови є одним із завдань розумового виховання у системі дошкільної освіти, наголошують С. Куликова, С. Козлова [22, с 141]. О. Усова, теж цікавилася проблемою розвитку навчання дітей дошкільного віку і особливе місце в цьому процесі відводила навчанню мови. Вона виділяла основним завданням дитячого садка розвиток мовлення дітей на високий рівень, щоби у подальшому педагоги змогли на його основі вирішувати визначені програмою завдання.

Отже, мовленнєва компетенція у дошкільників – це здатність правильно продукувати або ж використовувати мову: виражати свої думки, побажання, наміри, вимоги на практиці, а також оперувати нею як вербально, так і невербально (міміка, рухи, дії) та інтонація.

1.2. Мовленнєва компетентність дитини в контексті нової редакції Базового компоненту

Однією з найважливіших компетентностей, яка потрібна особистості, є мовленнєва. Її формування починається відразу після народження людини з подальшим вдосконаленням протягом життя. Тому в закладі дошкільної освіти має приділятися належна увага мовленнєвому розвитку дитини.

В оновленій редакції Базового компоненту дошкільної освіти розвиток мовлення дитини є одним з визначальних освітніх напрямів, що ґрунтується на комплексному підході до формування мовленнєвої компетентності дошкільника

У сучасній освіті провідного значення набув компетентнісний підхід – спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані ключові, загальнопредметні і предметні компетентності [14].

Під компетентностями дошкільника педагоги розуміють здатність особистості розв'язувати життєві ситуації. Заклад дошкільної освіти має реалізовувати збалансований навчально-виховний підхід, спрямований на розвиток дитини, підтримувати формування у неї елементарних життєвих компетентностей, а також формувати та покращувати фізичний, емоційний, соціально-моральний, художньо-естетичний та пізнавальний потенціал дошкільника [1].

Пріоритетним завданням вихователя є активізація мовленнєвого розвитку дитини, адже цей процес повинен бути спрямований у потрібному напрямку та сприяти закріпленню у дитини мовленнєвої грамотності та культури. Кінцевим результатом праці педагога є сформованість знань, умінь та навичок, формування зв'язного мовлення дитини та підготовка її до школи з метою подальшого формування мовленнєвої компетентності особистості.

Сучасні науковці зазначають, що мовленнєва компетентність – здатність

дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів. Мовленнєва компетентність об'єднує фонетичний, лексичний, граматичний, діалогічний, монологічний складники та засвідчує їх взаємозалежність і взаємозумовленість [4].

В різні часи педагоги по-різному трактували визначення «мовленнєва компетентність». За С. В. Подліною, це вміння доречно та адекватно користуватися мовою в практичних ситуаціях (висловлювати свої бажання, думки, прохання, наміри тощо), використовувати для цього як мовні, так і позамовні (жести, міміка, рухи) та інтонаційні засоби виразності [39].

На думку Є. Д. Божовича, під мовленнєвою компетентністю розуміється система умінь, які необхідні учаснику мовного середовища для мовленнєвих контактів з іншими [8].

У Базовому компоненті дошкільної освіти мовленнєвий розвиток дитини виділено окремим освітнім напрямом «Мовлення дитини». Саме він є одним з пріоритетних у випускника закладу дошкільної освіти і показує рівень оволодіння дитиною культури мовлення та вільного спілкування в цілому, а також елементарних правил користування мовленням у різних видах своєї діяльності, інтерес та позитивне ставлення до української мови, як державної, прагнення до вільного спілкування нею.

У попередньому Базовому компоненті у освітній лінії «Мовлення дитини» виділяли такі складові змісту роботи: звукова культура мовлення; граматична правильність мовлення (граматика); словникова робота (словник); зв'язне монологічне та діалогічне мовлення. А складовими мовленнєвої компетентності старшого дошкільника виділяли такі компетенції:

- фонетична (фонологічна) компетенція – це правильна вимова всіх звуків та звукосполучень відповідно до норм, наголосів, добре розвинений фонетичний слух, володіння інтонаційними засобами виразності мовлення (темп, тембр, сила голосу, тощо);
- граматична компетенція – це вживання граматичних форм згідно із

законами і нормами граматики (рід, число, відмінок, клична форма тощо), чуття граматичної форми;

- лексична компетенція – це запас слів у межах певного вікового періоду, здатність до адекватного використання лексем, правильне вживання образних виразів, приказок, прислів'їв, фразеологічних зворотів;

- діалогова компетенція – це розуміння зв'язного тексту, вміння відповідати на запитання й звертатися із запитаннями, підтримувати та розпочинати розмову, вести діалог, складати різні розповіді;

- комунікативна компетенція – це остаточний результат сформованості мовленнєвої компетентності, коли на практиці дитина комплексно застосовує мовні і немовні засоби з метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміє орієнтуватися в ситуації спілкування, проявляє ініціативність спілкування [3].

У новому ж Державному стандарті дошкільної освіти такого чіткого розподілення змісту не має. Але продивляючись емоційно-ціннісне ставлення, сформованість знань і навички дітей можна побачити присутність усіх цих складових, які плавно перехрещуються між собою, що в кінцевому результаті і дає повну картину мовленнєвої компетентності випускника закладу дошкільної освіти.

А ось художньо-мовленнєва компетентність додалась і вона включає в себе здатність відтворювати художньо-естетичні враження від сприйняття літературних і фольклорних творів засобами різних видів художньо-мовленнєвої діяльності, що засвідчує ціннісне ставлення дитини до художнього слова як культурного явища, друкованої чи електронної книжки, достатній для художньої комунікації рівень літературної обізнаності [4, с. 20].

Також у новому Базовому компоненті «Основи грамоти» винесені у варіативну частину, тобто навчання дітей читанню і письму не є вже необхідністю для старших дошкільників. Але ж у варіативному складнику стандарту дошкільної освіти зазначено, що відповідно до пріоритетного спрямування роботи закладу дошкільної освіти, індивідуальних інтересів і

потреб дітей, або ж запитів і побажань батьків вихованців, відповідних умов розвивального середовища можливе часткове використання елементів тих чи інших напрямків на заняттях з дітьми.

Мовленнєва компетентність у площині оволодіння основами грамоти – це здатність дитини до фонематичного сприйняття, звукового аналізу елементів мови, готовність до письма, друкування і читання свого імені, простих слів [4, с. 27].

Більшість батьків, до сих пір живуть стереотипами, що дитина ідучи до школи вже має читати і писати, хоча нова українська школа цього не вимагає. Вони забувають у першу чергу про інші аспекти підготовки дошкільнят до школи: фізичний розвиток, гігієнічні навички, навички самообслуговування, комунікативні, ну і звичайно ж мовленнєві навички.

Як же ж можна вирішити питання з підготовкою дітей до школи з основ грамоти враховуючи запит батьків? Допомогти, у вирішенні цієї проблеми може власна розробка закладу дошкільної освіти парціальної програми з навчання дітей читанню або ж використання на заняттях з грамоти елементів інноваційних технологій. Зараз існує безліч інноваційних технік і методик, які допомагають дітям легко і швидко опанувати азбуку, читання та письмо. Необхідно обрати лише ту, яка найбільше підійде дитині. Бо зараз дуже багато існує груп з дітьми з особливими потребами, на яких і розраховано багато цих методик, які після вже почали використовувати у звичайних дошкільних закладах.

Все це дає підстави вважати, що саме ці технології і можуть збагатити мовленнєву компетенцію майбутнього школяра.

Загальний мовний розвиток дитини починається з народження до школи. Тобто вступаючи до школи, дитина повинна володіти рідною мовою, вивчати її літературні норми, усну мову та культуру спілкування. Спеціальна підготовка, на думку Л. Калмикової, – це мовне (когнітивний рефлекс) і мовленнєве (комунікативний рефлекс) тренування, що забезпечує комунікативні дослідження вивчення мови. Від розвитку мови безпосередньо залежить рівень комунікативної компетентності. Спеціальне мовне навчання проводиться лише з

п'яти років. Воно починається з інформування дітей базових знань з мови, а закінчується основними навичками читання та письма, аналізом мовних одиниць і контролюється свідомістю [20, с. 32].

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти мовленнєву підготовку слід розглядати як комплексний результат комплексної мовленнєвої підготовки та спеціальної мовної підготовки, що забезпечує мовленнєву підготовку дітей, забезпечує формування практичних мовленнєвих досвідів, удосконалення стилю спілкування та функцій [24, с. 23].

Актуальність своєчасного мовного розвитку в закладі дошкільної освіти, на думку Т. Піроженко, залежить від завдання добутку найкращих положень для найповнішого розкриття потенціалу дитини, що втілюється в дитячій діяльності та комунікативному потенціалі. Без контакту неможливе формування всіх психічних функцій, процесів, особистості людини. Розвиток і вдосконалення мовлення слід розглядати як відповідь на зростання навичок комунікативно-голосового зв'язку. Потенціал до спілкування розуміється як комплексне уміння використовувати інтерактивні засоби (невербальні, предметна практика, мова) для забезпечення успіху цілей спілкування [26, с. 25].

Тому для розвитку мови дітей дошкільного віку недостатньо надати різні матеріали. Необхідно окреслити перед дітьми нові цілі спілкування, що вимагає оволодіння та творчого використання нових невербальних засобів та їх взаємодії. Педагог стає рівним партнером і через гру допомагає здобути мовленнєву компетенцію. І у цьому можуть допомогти інноваційні технології.

1.3. Особливості змісту технології навчання читанню дітей М. Зайцева

Дослідження в галузі педагогіки та психології доводять, що гра – є провідним видом діяльності дітей дошкільного віку. Вона базується саме на інтересах та потреб дитини, а тому є близькою та цікавою для неї. Крім того гра,

відображає результати взаємозв'язку дитини із зовнішнім середовищем і добре розвиває мовленнєву компетенцію дитини.

Гра – це своєрідний метод навчання формування нового досвіду, спосіб для передачі знань. Ігровий метод є універсальною формою діяльності, завдяки якій відбуваються основні та прогресивні зміни в психіці та особистості дитини-дошкільника. Гра формує основу для переходу в новий вид діяльності (навчальну). У процесі гри яскраво розвивається мовленнєва діяльність дитини, формуються мовленнєві уміння та навички (компетенції) [35, с. 47].

Також важливим джерелом дошкільної педагогіки як науки є передовий педагогічний досвід – діяльність педагогів-новаторів, колективів закладів дошкільної освіти. У всі часи, і особливо в сучасному світі, для педагогіки важливою необхідністю є не лише досконале володіння вихователями методами і прийомами розвитку, виховання і навчання малюків, а й усвідомлення їх новаторської сутності. Інновація – процес освоєння нового (нововведення) – є цілеспрямованою зміною, яка вносить до педагогічної системи нові стабільні елементи (новації), що поліпшує перебіг і результати освітнього процесу. Новими в педагогіці вважаються як окремі підходи, методи, технології, які ще не використовувались, так і комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які втілюють прогресивне начало [32, с. 82].

Тому, автора кваліфікаційної роботи, так зацікавила саме ця інноваційна технологія Миколи Олександровича Зайцева «Навчаймо читати українською мовою», де головним засобом навчання є так звані «Кубики Зайцева», за допомогою яких у ігровій формі діти швидко навчаються читанню і письму, чого так прагнуть батьки і деякі педагоги, та звичайно розвиває мовленнєву компетенцію майбутніх школярів. Її особливість полягає, у доступності при використанні й велика кількість наочних матеріалів. Цю технологію, ще можна назвати модульною або ж локальною, тобто такою, що охоплює лише окрему ланку педагогічного процесу, зокрема навчання грамоті дітей дошкільного віку. Це означає, що її можна використовувати як самостійну готову технологію, так і як елемент системних технологій або методик на занятті з дітьми.

Освітня технологія раннього навчання дітей читанню створена сучасним російським педагогом-філологом Миколою Олександровичем Зайцевим у 1988 році. А посібник з навчання читанню українською мовою, світ побачив у 1991 році. Ця технологія заснована на принципово нових підходах до навчання грамоти, що забезпечує її високу результативність. Особливостями, які зумовили популярність і широке застосування цієї технології, є доступність у використанні і максимальна наочність матеріалів, які можуть використовувати не лише педагоги, а й батьки вдома. Комплекс оригінальних методичних прийомів технологій М. Зайцева базується на теоретичних узагальненнях, дослідженнях та відкриттях про психічні особливості розвитку людини психолога Олексія Леонтєва та учених-фізіологів Івана Павлова та Івана Сеченова [34].

Згідно з біографічними даними, Микола Олександрович, народився у 1939 році в селі Холми Підгірського району Новгородської області в родині сільських вчителів. У 1958 році вступив до педагогічного інституту імені О. І. Герцена на філологічний факультет. І у 1963 році Микола Зайцев, будучи п'ятикурсником, поїхав працювати перекладачем і викладачем російської мови в Індонезію. Там же і була випробувана на іноземних працівниках, розроблена ним система навчання читання російською мовою з використанням кубиків зі складами та таблицями, використовуючи для демонстрації полки і заборону сидіння за партами. Педагог відміно впорався із завданням і почав надалі вдосконалювати свою методику з навчання читання та письма. І у 1989 році вже були розроблені: граматика української мови, навчання читання і граматика білоруської мови, навчання читанню татарською, вірменською та французькою мовами, безліч методичних розробок до них, зошитів й інструментарію.

Технологія М. Зайцева викликала у свій час неймовірний захват у педагогічній сфері. Спочатку вона була розроблена для використання у навчанні дітей з особливими потребами, з вадами слуху та зору. Де на подив вона дала неймовірні результати. Потім її було апробовано на дітях логопатах, ну а потім на дошкільнятах у звичайних дитячих садках. У всіх цих осередках дітей були дуже гарні показники. Методику, почали використовувати, навіть з одно та

дворічними дітьми, і від того часу система раннього розвитку Миколи Олександровича вважається однією з найефективніших. Тому, що ця система навчання читання та письма дозволяла граючись розвиватись будь-яким малятам, та їхньому мовленню. А оволодіти цією методикою могли не тільки педагоги, а й батьки в домашніх умовах. Для її впровадження використовувалися набори з тими ж кубиками зі складами, складові таблиці, аудіопроспівки та посібник «Навчаймо читати українською мовою» (додаток А).

І. Сеченов обґрунтував важливу роль членування сенсорного потоку і вирішальне значення слухових реакцій. Тож, М. Зайцев взяв за основу ці відкриття і подрібнив сенсорний потік на малі операції з використанням ритмічних рухів, які змінюються моторно-емоційними акцентами. Тобто, вся навчальна діяльність стала насичена цікавими ігровими ситуаціями з елементами змагання. Діти, під час таких занять постійно рухаються і отримують неабияке задоволення від отриманих результатів навчання, що звичайно позитивно впливає на стан здоров'я дітей. До оздоровчих факторів технології належать і ритмізація діяльності, і формування правильної постави, і висока рухова активність дітей, робота над фіксацією погляду. Для цього використовуються природні здібності дітей, урахування їх індивідуальних особливостей, різні види пам'яті (моторна, слухова, зорова, мовна, кінестетична), ігрова система навчання.

Розроблена М. Зайцевим технологія навчання читання використовує типово дитячий засіб пізнання світу – кубики, яким великого значення надавали Я. Коменський, Ф. Фребель [25]. М. Монтесорі, також колись запропонувала і розробила метод, від письма кубиками – до читання [17]. Наші сучасники теж належно шанують цей засіб розвитку, так Б. Нікітін, високо оцінив технологію навчання читання дітей, за розробку оригінальної системи навчання дітей з раннього віку. А дефектологи, які працюють з дітьми, що мають вади психічного розвитку, за цією методикою, стверджують, що діти мають високі результати з читання, письма, мовлення і в деяких випадках, навіть випереджають своїх здорових однолітків.

Психофізіологічні засади технології М. Зайцева засновані на визнанні широких можливостей дошкільного віку у сприйманні та засвоєнні знань про навколишній світ, які базуються на чуттєвій основі. Адже їх автор виходив із того, що для повноцінного формування особистості потрібно задіяти всі органи чуття, забезпечити належний розвиток відчуттів і сприймань як головних способів пізнання дитиною предметів і явищ [2, с. 9].

Принциповим елементом технології являється одночасний розвиток мовлення дітей з навчанням їх читання. І матеріал подається весь одразу, а не дрібно, у зв'язку з тим, що в реальному світі, діти, теж бачать все і відразу, а не частково.

Отож, технологія головним чином реалізується за рахунок кубиків на яких намальовані склади для побудови слів. Сприйняття та відтворення слів за складами закладене в людині на інтуїтивному рівні, саме тому дітям легше вчити рідну мову за такою системою. Так, граючись кубиками, діти залучають свої відчуття – тактильні, слухові, зорові, і набагато легше та швидше навчаються читати, та навіть корегують вади мовлення. Тож, М. Зайцев заклав такий принцип читання, а саме: «Все, що ми вимовляємо, це комбінації з пари голосний-приголосний. За приголосним обов'язково слідує голосний звук. Він може не позначатися на папері, але він є». Так, дитина граючись складає зображені на кубиках склади і мимовільно вивчає нові слова [5, с. 23].

Так М. Зайцев створив три види кубиків, що розрізняються за розміром, кольором та звуком. Коли дитина звертається до тих чи інших кубиків, активізується її сприйняття. Відповідно, завдяки активізації процесу сприйняття, у дитини виробляється асоціативний ряд відмінностей між твердими і м'якими, голосними і приголосними, шиплячими і дзвінками, тощо[41, с. 94].

Існує гра-посібник «Кубики Зайцева», що містить 52 картонки, які можна легко скласти в кубики, три таблиці, аудіо диск з проспівками та методичні коментарі. Кубики поділяють за різними критеріями:

- за кольоровими ознаками (колір, поєднання кольорів, одно-, двобуквені склади з буквами трьох кольорів). За кольором кубики розпізнають,

послугуючись такою схемою: «золотий» – жовтий, «залізний» – сірий, «дерев'яний» – світло-коричневий, білий. За поєднанням кольорів: «залізно-золотий», «дерев'яно-золотий», «залізно-дерев'яний»;

- за об'ємом кубики поділяють на великі й маленькі, великі подвійні (склесні один з одним), маленькі подвійні;
- за звучанням наповнювача (кубики Зайцева, що звучать): «золоті», «залізні», «дерев'яні», «залізно-дерев'яні», відсутність звуку;
- за вібрацією наповнювача, яка сприймається пальцями руки, що тримає кубик;
- за вагою;
- за поєднаннями ознак [16, с. 195].

Також склади, розташовують у таблиці, зіставляючи і співвідносячи їх за дзвінкістю, глухістю, твердістю, м'якістю.

Заняття проходять у формі ігор із кубиками, які мають свою послідовність. Спершу дітей навчають проспівувати кубики, потім таблиці, а після будувати слова з кубиків, речення, тексти.

Автор, технології наполягає на обов'язковому поєднанні і використанні кубиків і таблиць, тоді навчання буде повноцінним і результативним, і діти якнайшвидше запам'ятають склади і як наслідок, швидко навчаться читати слова.

Сам процес навчання проходить у ігровій формі та включає три етапи: знайомство з кубиками і таблицями, вивчення складів, складання слів на основі відомих складів, читання тексту, ігри-тексти з кубиками [45, с. 91].

Метою ознайомлення дітей з кубиками і таблицями, вивченням складів є навчання розрізняння кубиків за кольором і звучанням, розміром, знайомство і запам'ятовування складів на кубиках і таблицях. Все продумано до дрібниць, кожному складу на кубику відповідає потрібний стовпчик у таблиці, для цього використовується указка, якою діти самі відшукують потрібні сполучення і допоки вони їх шукають, запам'ятовують безліч інших комбінацій. Таблиця є аналогом кубиків, тільки у розгорнутому вигляді. А ще до таблиць ідуть

аудіопроспівки у комплекті, за допомогою яких, діти вивчають сотні різних складів на українській мові, що сприяє правильній звуковимові, тренує пам'ять, увагу, мовлення і т.д. Також під час проспівування можна додавати ритмічні рухи, співати тихіше чи голосніше, повільніше чи протягувати довше. Все це робить, процес навчання дуже цікавим і захопливим.

На цьому етапі діти виконують такі ігрові вправи: «Вгадай, який кубик звучить», «Підбери до маленького великий кубик», «Побудуй башточку чи паровоз», «Знайди букву золотого кубика і назви склад», «Знайди кубик, який я назвав», «Якого кубика не стало?», «Що змінилось?». Коли називають «ім'я» та «прізвище» кубика, склади промовляють: хором; дитина, до якої апелює педагог; по черзі (наприклад, Л – ЛА – ЛО – ЛУ – ЛИ – ЛЕ). Далі настає черга для ігор «Знайди на картках слово, складене з кубиків», «Склади з кубиків слово, написане на картці», «Знайди своє ім'я на картці серед інших», «Склади з кубиків назву до картинки», «Складове лото» (з використанням картинок із зображенням тварин і неповним підписом на картинці та картинок із складом, якого не вистачає) [16, с. 196].

А вже під час читання одного слова, тобто викладання його зі складів на кубиках, можна ще використовувати «Складові картинки», які теж розробив М. Зайцев. Це картки на яких зображена яскрава картинка, під якою складами як на кубиках написане слово-назва (додаток Б). Тут вже ігри стають більш різноманітними і складними, бо вони вже потребують самоорганізації. Це, наприклад, ігри: «Здогадайся, де твоє ім'я», «Назви іграшку по-іншому», «Знайди слово навпаки» [33, с. 15]. На цьому етапі, діти вже самостійно викладають прості речення, правильно ставлять наголос у словах та розділові знаки у кінці речення. Є ще багато завдань, спрямованих на розвиток мовлення, пам'яті та кмітливості. Якщо ж системно, по декілька разів на тиждень, тривалістю до півгодини – годину, впражняти дітей у цих завданнях, то зазвичай, вони дуже швидко починають читати цілими словами.

Ну й читання тексту та ігри-тексти з кубиками, вже виконують для закріплення вміння дітей впевнено читати і окремі слова, і короткі речення та

відтворювати суть прочитаного, тобто розуміти про що тільки-но читав. Дітям пропонують ігри з картками, ігри-головоломки з кубиками і роботу з текстом: «Підбери потрібний колір», «Підбери потрібне слово», «Який предмет я загадала?», «Знайди продовження слова» та інші. Так, у грі «Схожий – несхожий» використовують картки зі словами: м'яч, куля, троянда, ромашка, сонечко, хрущ, лисиця, вовк, трактор, вантажівка. Вихователь описує предмети, наприклад: «Дві квітки. Одна з білими пелюстками і жовтою серединою. Друга з рожевими пелюстками і колючками. Одна квітка садова, друга – польова». Діти мають порівнювати їх, знаходячи спільні й відмінні ознаки, впізнавати за описом, знаходити відповідь серед карток [16, с. 196].

І вже після того, як діти навчаться добре читати невеликі речення, прислів'я, чистомовки, скоромовки, лічилки тощо, вони читають цілі тексти. А вже потім вправляються у читанні справжніх книг, з великим шрифтом та ілюстраціями. Вихователь може читати вголос, а діти стежать очима і слідкують за текстом внутрішнім голосом, потім педагог передає право читання дитині, та іншій і т.д. Після чого текст обговорюється. Тобто це не бездумний процес читання, заради навчання читання, а свідоме і розумне читання.

Вікова категорія дітей, які можуть займатися по цій методиці, це діти від двох – трьох років, які починають читати вже через 6-9 місяців; діти чотирьох років – читають через 16 занять; діти п'яти років – через 5-10 занять; діти шести років – вже через 5-6 занять[23].

М. Зайцев зазначає, що найбільш успішніше його система навчання працює з дітьми старше трьох років. До трьох років кубики слід використовувати в якості розвивальних та пізнавальних іграшок, наприклад «будівельного матеріалу» для веж чи будиночків. Крім того, особливо дітям раннього дошкільного віку, автор методики радить батькам проспівувати склади відповідно з аудіо матеріалами. Адже це дозволяє дитині розвинути слух, пам'ять, звикнути до звуків[30, с. 31].

Важливим, є і той факт, що Микола Олександрович, не радив на початковому етапі подавати дітям жодних визначень або тлумачень та не

диференціювати поняття звук та буква, склад та злиття приголосного з голосним.

Безпосередньо надавати дитині характеристику звуків, буде доцільніше, коли вона усвідомить різницю між великими складовими кубиками, що позначають тверді приголосні звуки та малими складовими кубиками, що позначають м'які приголосні склади [40, с. 48].

А ось швидше й легше починати і навчати дітей грамоті треба з практичної діяльності, а не з термінології, і в цьому дуже допомагає спеціально організоване предметне середовище, до якого належать: кубики, колір і звук яких допомагає розрізняти звуки, настінні складові таблиці, інший дидактичний матеріал. А крім того, автор мало значення надавав алфавіту, але й звуковому аналізу слів. Зате, М. Зайцев пропонував у будь-який вільний час знайомити дітей з буквами і вправляти їх у читанні, навіть йдучи по вулиці, читаючи вивіски вітрин, рекламу тощо. Він пропонує дітям самостійно підписувати свої роботи, аплікації, малюнки. Багаторазове повторення малих фольклорних форм, придуманих дітьми самостійно, якихось загадок, віршиків і т.д. Тобто постійно вдосконалювати і збагачувати мовлення дітей, а як наслідок і їх компетентність у цьому напрямку.

Отже, технологія М. Зайцева кардинально відрізняється від традиційних методик розвитку мовлення. Однак вона засвідчила свою високу результативність, а також можливість застосування не лише в освітніх закладах, а й у домашніх умовах. Тому, на нашу думку, завдяки використанню, хоча би деяких елементів або ж виконання першого етапу роботи з кубиками і таблицями, можна задовольнити і вимоги Базового компоненту дошкільної освіти і запити батьків, щодо підготовки дітей до школи, зокрема читання і письма, на заняттях з грамоти у закладах дошкільної освіти. А ще, ця технологія ідеально підійде для використання в інклюзивних групах з дітьми з особливими потребами, яким як раз підходить ігровий метод подачі інформації, без якихось норм, правил, регламенту.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА З ВПЛИВУ ТЕХНОЛОГІЇ М. ЗАЙЦЕВА НА РОЗВИТОК МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Переваги і недоліки технології М. Зайцева «Навчаймо читати українською мовою» за допомогою кубиків і таблиць

Заглибившись у вивчення даної методики і роздивившись усі її складові, позитивні сторони і недоліки, можемо висловити думку, що у використанні технології навчання дітей читанню української мови Миколи Олександровича Зайцева все ж таки більше плюсів чим мінусів. Звичайно ж у таких технологій є свої прихильники і противники.

Найбільшим недоліком на думку противників є занадто ранній розвиток, швидке навчання дітей, підготовка їх до школи, що дуже їх обтяжує і не дає часу на ігрову діяльність, таку необхідну для розвитку дитини у малому віці. До числа цих противників відносяться: Р. Мур – американський професор, який вважав, що не має доказів, щодо успішного навчання дітей у школі після їх раннього розвитку. А навпаки, він дотримувався думки, що чим пізніше дитина почне навчатися у школі, тим будуть кращі результати її навчання.

Р. Штайнер – засновник вальфдорського руху вважав, що не слід втручатися навмисне у ранній розвиток дитини та спеціально навантажувати її мозок, психіку інтелектуальним розвитком, що не дасть їй правильно пристосуватися до життя. А навпаки ж, дати дитині шанс не розлучатися з уявним світом дитинства, його образами, дати окріпнути в «безінтелектуальності», що потім якнайкраще відобразиться на всьому його житті.

Послідовниця і організатор вальфдорського дитячого садка і школи, Е. Грюнеліус, теж дотримувалась думки, що дітям не потрібна рання інтелектуалізація. Бо вона вириває дитину з кола її інтересів, і дитина стає не

доброю, протестує проти форми порядку, яка нав'язується йому у вигляді правил і догм. Потім ці правила, засвоєні лише запам'ятовуванням, прийдеться волочити як тяжкий вантаж через усе життя [15].

Ле Шан Е. – американська письменниця, автор відомої книги «Коли ваша дитина зводить вас з розуму», теж має велике невдоволення, щодо занадто навмисного раннього розвитку дітей. Вона вважає, що поспішаючи виростити геніїв, дорослі не помічають, як навпаки вирощують невдах з дітей і «калічать» найобдарованіших, не даючи їм награтися до схочу у дитинстві [28].

Тож на нашу думку та інших експертів і противників технологій раннього розвитку та навчання читанню дітей за допомогою кубиків М. Зайцева, має такі недоліки:

1) у дитини можуть виникнути складнощі з виокремленням певного звука зі слова, що впливає на процес його написання, бо малята бачать лише «склади», які подає у своїх кубиках Зайцев, або ж можливі проблеми з розділом слів на склади, перенесенням на інший рядок. Об'єктивно це так, але існує і багато способів швидко навчити дітей ділити слова на склади. Просто потрібно мати цей момент на увазі. Та ж сама причина можливих труднощів з фонетикою і морфологією в школі. Дітям, які звикли до складів, важко розділити слова на літери, виділити корінь і т. д.;

2) також не має інструментарію і не розроблене моніторингове дослідження для виявлення знань, умінь і навичок дітей перед початком навчання за технологією і після, щоб точно можна було констатувати факт позитивної динаміки впливу методики на мовленнєву компетенцію;

3) іншою проблемою може стати непосидючість дітей. Методика є як і здоров'язберігаючою – у дітей не псується постава, зір, оскільки їм не треба довго сидіти за столами. Вони, навпаки, постійно рухаються і переміщуються по груповій кімнаті. Та, якщо їх не привчити сидіти хоча б 15-20 хвилин на занятті спокійно і зберігати концентрацію уваги, проблем в школі не уникнути. Тому для дітей старшого дошкільного віку варто вимагати й дотримання дисципліни;

4) ну і однією з недоліків є дороговизна матеріалів, для впровадження

методики. На групу необхідно придбати хоча б декілька наборів кубиків, «складових картинок», а це не дешево і обтяжливо для гаманця батьків. Так само і вдома, щоб займатися з кубиками, батькам доведеться придбати матеріали, витратити час, щоб зібрати кубики, уважно вивчити методичний посібник і вникнути в суть. Їй далеко не всі батьки це можуть собі дозволити. Але якщо їм пояснити позитивні сторони впровадження цієї технології і придбання матеріалів, які допоможуть набагато швидше, якісніше і цікавіше розвинути мовленнєву компетентність дітей й підготувати їх до школи, то це вже і не є таким великим недоліком.

А ось переваг у використанні методики М. Зайцева є набагато більше:

1) методика Зайцева не така вже й складна. На відміну від інших трудомістких і потребує спеціального середовища методик, кубики Зайцева легко використовувати педагогам у закладах дошкільної освіти і батькам в домашніх умовах;

2) цю методику можна починати використовувати з дітьми 1,5-2 років, тобто з дуже маленькими дітками. Їм будуть дуже цікаві і прийдуться до вподоби, яскраві кубики, які видають різні звуки;

3) навчання читанню перетворюється на захоплюючу гру. Так, діти, без примусу, ненав'язливо, в ігровій формі отримують нову інформацію, яка легко й добре запам'ятовується;

4) перші результати, з'являються вже через декілька занять;

5) ця методика розвиває самостійність. Спочатку малюк робить вправи з дорослими, а потім сам. Це важливий момент «зони найближчого розвитку». Так дитина, вчиться працювати сама, долає посильні труднощі. Заняття сприяють розвитку когнітивних здібностей – уваги, пам'яті, просторових уявлень, дрібної моторики рук у дітей;

6) логопедичний аспект, тобто усуваються деякі логопедичні проблеми шляхом промовляння дитиною слів за дорослим. Її мова стає чистішою і чіткішою;

7) результативність та ефективність навчання Читати по кубиках Зайцева,

діти, зазвичай починають через дуже короткий проміжок часу. Для дітей 5-6 років, достатньо 15-20 годинних занять;

8) особливо корисні заняття з методики Зайцева для дітей з провідною правою півкулею. Це пояснюється тим, що для них образне мислення – основний спосіб засвоєння знань;

9) відсутність перевантажень, як фізичних, так і психічних, характерних для більшості сучасних методик;

10) ну і звичайно, раннє читання позитивно впливає на грамотність і розвиток мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку.

2.2. Діагностичне обстеження дітей старшого дошкільного віку

Вперше термін «педагогічна діагностика» в науковому просторі з'явився у 1968 в роботі К. Інгенкампа та на сьогоднішній момент має широку систему тлумачень і застосовується у різних значеннях для характеристики окремих ознак та понять і пов'язують його з зародженням педагогічної діяльності, щоб мати можливість оцінювати результати навчання.

В дослідженнях Н. Мойсеюк, діагностика розуміється як процес, що спрямований на з'ясування умов і обставини, в яких протікає навчання. Діагностика – це отримання чіткого уявлення про ті причини, які сприяють чи перешкоджають досягненню визначених результатів. Автор зазначає, що крім традиційних функцій контролю та перевірки знань і умінь, діагностика включає їх аналіз, з точки зору виявлення динаміки, тенденцій прогнозування результатів навчальних досягнень [36].

Вагомий внесок у наукове обґрунтування поняття педагогічної діагностики був зроблений І. Підласим, який вважав, що «діагностика – це система технологій, прийомів, засобів, процедур, методик та методів висвітлення умов та факторів існування педагогічних об'єктів, перебігу педагогічних процесів, встановлення їх ефективності та наслідків» [27, с. 3]. Тобто він

вказав на необхідність раціонального поєднання організаційно-дидактичних засобів та методів навчання.

Вивчення вітчизняного та зарубіжного педагогічного досвіду показало значне різноманіття умов, методів і підходів до проведення діагностики [21; 31; 43].

Можна виділити ключові елементи, на яких повинна будуватись процедура діагностичного обстеження, а саме:

- 1) врахування інтересів усіх учасників освітнього процесу;
- 2) чіткість визначення компетентностей, які діагностуються;
- 3) адекватний вибір діагностичних інструментів;
- 4) врахування прийнятих в національній освіті стандартів і критеріїв педагогічної діяльності;
- 5) об'єктивна, компетентна оцінка результатів.

Всебічний аналіз феномену педагогічної діагностики висвітлює її поліфункціональний характер, що реалізується як аналітична, оціночна, контролююча, діагностична, корекційна, орієнтаційна та інформаційна функції [13; 12; 42].

Тож, щоб дізнатися про вплив технології М. Зайцева з навчання дітей читанню українською мовою на розвиток мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку, та дотримання Державного стандарту дошкільної освіти і в той же час використання пропедевтичної методики для реалізації варіативного складника за освітнім напрямком «Мовлення дитини. Основи грамоти», було розроблене діагностичне обстеження дітей старшого дошкільного віку. До моніторингу знань і досягнень рівня умінь, навичок дітей входять питання які висвітлюють результати освітньої роботи з дитиною за мовленнєвою компетенцією, перелік обладнання, назви методик обстеження та рівні засвоєння ЗУН дітей.

Необхідність цього моніторингу зумовлена потребою виявлення знань, умінь і навичок дітей перед початком навчання за технологією і після, щоб точно можна було констатувати факт позитивної динаміки впливу методики на

мовленнєву компетенцію, емоційно-цінісного ставлення дітей до української мови на початок року, зрізу ЗУН у середині та порівняння у кінці навчального року. Інструментарій діагностичного обстеження представлено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Інструментарій за освітнім напрямом «Мовлення дитини. Основи грамоти» за методикою навчання дітей читанню М. Зайцева

№	Результати освітньої роботи з дитиною	Обладнання
1	Розрізняє голосні і приголосні звуки.	Кубики.
2	Розділяє приголосні звуки на тверді і м'які.	Кубики.
3	Розрізняє приголосні звуки на глухі і дзвінкі.	Кубики.
4	Здійснює звуковий аналіз слів.	Кубики, складові картинки, схеми.
5	Добирає слова на заданий звук, склад і вміє визначати місцезнаходження заданого звука в слові..	Кубики.
6	Співвідносить звук з потрібною літерою.	Кубики, таблиці.
7	Вміє ділити слова на склади.	Кубики.
8	Вміє правильно визначити місцезнаходження наголоса у слові.	Кубики.
9	Вміє друкувати і читати своє ім'я, прості слова.	Кубики, таблиці
10	Готовий до письма	Таблиці, зошити.
11	Правильно вживає терміни «речення», «слово», «звук», «склад», «буква».	Складові картинки, ілюстрації, кубики
12	Складає речення і виділяє кількість та послідовність слів у ньому.	Картинки, схеми речення, таблиці
13	Розрізняє усне і писемне мовлення; розповідь і друкований текст.	Тексти, кубики, таблиці, картинки
14	Вміє правильно використовувати (ВЛ) – велику літеру, дефіс, тире, двокрапку, крапку.	Картинки, кубики, таблиці, схеми речення.

Щоб провести діагностичне обстеження, як видно, не потрібно використовувати багато різноманітного обладнання, лише: кубики М. Зайцева,

його складові таблиці, складові картинки, схеми для звукового аналізу слів, схеми речень, картинки, зошити для письма, книги з текстами. А, щоб дітям легше було орієнтуватися у однакових таблицях, пропонуємо кожній окремо зробити кольоровий «дах» з картону. І коли видно, що дитина заплуталася, розгубилася, допомогти їй зосередити, називаючи у будиночку якого кольору живуть склади чи букви (додаток В).

Методики обстеження можуть бути різноманітними: мовленнєві ігри, вправи, дидактичні ігри, завдання тощо. Для розробки моніторингу були вибрані ті, що запропонував у своєму посібнику з навчання дітей читання сам автор технології, М. Зайцев [37]. Усі ці ігри можна проводити з підгрупою дітей або ж навіть цілою групою, таким чином, за допомогою спостереження під час їх виконання, обстеження можна провести набагато швидше й ефективніше. У таких невимушених і ігрових умовах, діти повністю розслаблені, задоволені, вмотивовані і дають набагато кращі показники ніж сидячи просто за партою і виконуючи вказівки вихователя.

Так, щоб дізнатися рівень знань, умінь і навичок дітей з вміння диференціювати голосні і приголосні звуки, приголосні тверді і м'які, приголосні глухі і дзвінкі, можна використати такі ігри: «Класифікація», «Братики», «Знайди задуманий кубик».

Гра «Класифікація»

Кубики лежать перед дітьми на столі. Педагог дає завдання двом командам, наприклад хлопчикам перенести великі кубики, а дівчаткам маленькі, або ж «залізні» й «дерев'яні», або ж до «золотого» кубика з літерою А дібрати кубики з приголосними, щоб утворився склад, що закінчується на «А», чітко читаючи їх. Чия команда швидше перенесе на інший стіл кубики і прочитає їх та виграє. Ці ігри вчать дітей працювати колективно, розвивають вміння домовлятися, допомагати один одному.

Щоб, дізнатися потенціал або результати знань дітей у звуковому аналізі слів можна використати дидактичний матеріал до гри «Складові картинки». Дітям пропонується по одній чи декілька картинок, в яких вони повинні по-черзі

назвати звуки, порахувати їх, склади, поставити правильно наголос і зробити звуковий аналіз слів або ж словесно, беручи потрібний кубик і описуючи звук, або ж за допомогою фішок звукового аналізу викласти слово. Якщо дитина правильно впоралася, то можна перевернути картку словом донизу і перевірити себе чи правильно вона прочитала та зробила звуковий аналіз, подивившись на картинку.

Щоб дізнатися чи вміє дитина добирати слова на заданий звук, склад, вміє визначати місцезнаходження заданого звука у слові, співвідносить звук з потрібною літерою, пропонується використовувати ігри «Чарівна торбинка» або ж «Живе слово».

У грі «Живе слово», педагог пропонує дітям узяти який хочеться кубик або ж використати ту ж саму торбинку і скористатися тим кубиком, що дістався. Потім визиває дітей по назві кубика, наприклад: «МА», іди до мене!» Дитина з цим кубиком підходить, озвучує його, знаходить у складовій таблиці указкою і добирає слова, які починаються на склад «МА» і т.д. Можна ускладнити завдання і звузити рамки відповіді назвавши, наприклад лише назви продуктів, або ж комах, квітів тощо. Діти, звичайно можуть допомагати один одному, так навчаючись допомагати у складному становищі іншій людині.

Щоб, дізнатися чи розуміє дитина поняття «склад» і вміє ділити слова на склади, можна провести ігри «Ламана лінія», «Де такий склад», «Трансформер».

Хто ж з дітей не любить чудес і не мріяв стати чарівником, та перетворити муху на слона, сир на ковбасу, ріку на море і т.д. Так у грі «Трансформер», педагог виставляє на полиці якісь слова, наприклад «МУХА». Дітям, пропонується замінити якийсь склад і створити нове слово, наприклад «ХАН». Це слово на інше, наприклад «САН» і т.д. При цьому, вихователь, просить порахувати склади у слові. Ці слова, можна також записувати кольоровими фломастерами на папері, так готуючи дітей до письма.

Щоб, проаналізувати вміння дітей правильно ставити наголос у словах, можна пограти у гру «Сардельки й сосиски». Педагог виставляє на полиці з кубиків довгий ряд і пропонує дітям, розібрати його на «потяги» з великих

кубиків: АДАБА, КАВАТА, МАНАС, ЧАЩАКА – на «сардельки», а з маленьких: ятяля, няфяся, зябяхя – на «сосиски». Потім використовуючи біло-зелений кубик правильно виставляючи й читаючи «сардельки» та «сосиски» з наголосом на першому, другому, третьому складі. Такі веселі завдання, мають дуже подобатися дітям дошкільного віку.

Щоб перевірити, чи вміє дитина писати, читати своє ім'я, прості слова, можна використати ігри «Як тебе звати?», «Пишемо імена, слова», «Власні імена і прізвища». Так діти, у цих вправах, можуть викладати імена свої, рідних, друзів; назви предметів, вулиць, міст тощо кубиками. Також прописувати їх на складових таблицях, а потім у зошитах. Малята, дуже пишаються тим, що вміють писати власне ім'я, як дорослі ставити свій підпис.

Щоб побачити чи правильно діти вживають терміни «речення», «слово», «звук», «склад», «буква» можна використовувати складові картинки, ілюстрації, кубики і через спостереження на заняттях побачити цю диференціацію. Або ж у грі «Порівняй», попросити дитину за допомогою кубиків назвати, що є «звуком», а що «буквою», де у таблиці написаний «склад», а де «буква», чим вони відрізняються. Також, що таке «слово» і з чого воно утворюється, та що таке «речення» і просто «слово», чим вони відрізняються, вміти їх складати за ілюстраціями та складовими картинками.

Щоб, переконатися, що діти вміють складати речення, а пізніше і тексти, вміють виділяти кількість та послідовність слів у ньому, можна провести гру «Пишемо диктант». Можна пропонувати для складання речення картинку, ілюстрації, схеми речення, таблиці і навіть кубики. Так, педагог, просить дивлячись на ілюстрацію скласти речення і викласти його за допомогою схеми, або ж потім і прописати на таблиці, кубиками, порахувати слова у реченні і т.д. Згодом, завдання може ускладнюватися і діти можуть «писати» цілі диктанти на таблиці указкою, інші на кубиках, а хтось – на папері друкованими літерами, самі придумувати мініатюрні твори: описи, оповідання, казки та інше. При цьому, діти, закріплюють використання пунктуації, як у самому реченні, так і у кінці.

А, щоб побачити чи розрізняють, діти, усне і писемне мовлення; розповідь

і друкований текст, можна провести гру «Малювання та письмо». Необхідно запропонувати дітям, намалювати щось за бажанням, або ж за заданою тематикою, а потім назву малюнка «написати» кубиками чи на таблиці, а також на папері. За малюнком можна скласти цілий мініатюрний твір. І також «прописати» кубиками на таблиці. Так можна побачити розвиток усного мовлення, вправляти дітей у складанні творів-описів за картиною, за поданим початком, на задану тему, переказ короткого тексту, прочитаного педагогом. Згодом, можна впражняти дітей у читанні текстів у книгах. Ці завдання можна виконувати за допомогою інтегрованих занять.

Ну і щоб перевірити вміння дітей правильно використовувати (ВЛ) – велику літеру, дефіс, тире, двокрапку, крапку, можна пограти у гру «Улюблена іграшка» чи «Читаємо казку». В цих іграх, можна повпражняти дітей у використанні кубика «ВЛ» з великою літерою. При прописах речень, на таблиці, використовувати іншу пунктуацію та кубики. Ці всі завдання можна виконати і за допомогою схеми речень, де також є і картка з великою літерою і картки з пунктуацією.

Тож, як видно, реалізувати діагностичне обстеження вже не так складно і воно не потребує великої підготовки з боку педагога і виготовлення різноманітного інструментарію. Все вже є у наборі з навчання читання дітей українською мовою М. Зайцева.

Звичайно ж головною метою, діагностичного обстеження є виявлення рівнів засвоєння і володіння різними знаннями, уміннями і навичками з грамоти у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвої компетенції. Для оцінювання використовують такі рівні: В – високий рівень, Д – достатній рівень, С – середній рівень, П – початковий рівень.

До високого рівня відносяться – вміння чітко і правильно вимовляти слова із запропонованими звуками, розрізняти голосні і приголосні звуки, приголосні тверді і м'які, приголосні дзвінки і глухі; працювати з кубиками М. Зайцева, складовими таблицями і указкою, складовими картинками, схемами; правильно самостійно робити звуковий аналіз слів; правильно добирати багато слів на заданий звук, склад, вміти визначати місцеположення заданого звука у слові;

співвідносити звук з потрібною літерою; вміти ділити слова на склади і називати їх кількість; правильно вживати наголос у словах, друкувати і читати своє ім'я, прості слова, вміти працювати в зошиті, виконувати завдання з прописами; рука і сприйняття готові до письма; правильно вживати терміни «речення», «слово», «звук», «склад», «буква»; мати багатий лексичний запас; самостійно складати речення різних типів, виділяти кількість та послідовність слів у реченні; розрізняти усне і письмове мовлення, розповідь і друкований текст; вміти правильно використовувати кубики з великою літерою, дефісом, тире, двокрапкою, крапкою; всі вправи виконувати успішно й самостійно; активно спілкуватися українською державною мовою.

До достатнього рівня відносяться – вміння загалом виконувати всі завдання з незначними помилками; вміти працювати з кубиками М. Зайцева, складовими таблицями і указкою, складовими картинками, схемами, іноді плутати кубики; потребувати більше часу на виконання звукового аналізу слів; добирати невелику кількість слів на заданий звук, склад, визначати місцеположення заданого звука у слові, іноді припускаючись помилки; співвідносити звук з потрібною літерою; вміти ділити слова на склади і називати їх кількість, іноді плутатися; розрізняти наголос у знайомих словах; друкувати і читати своє ім'я, прості слова, іноді плутати букви; вміти працювати в зошиті, виконувати завдання з прописами трохи повільніше і не дуже охайно; правильно, але невпевнено вживати терміни «речення», «слово», «звук», «склад», «буква», не повністю точно вміти пояснити їх; складати розповідь із поширених речень; правильно добирати слова при побудові простих і складних речень, зрідка припускатися помилок; виділяти кількість та послідовність слів у реченні. Іноді припускаючись помилки; розрізняти усне і письмове мовлення, розповідь і друкований текст; вміти правильно використовувати кубики з пунктуацією, іноді роблячи помилки; спілкуватися українською державною мовою, відповідати самостійно на питання.

До середнього рівня відносяться вміння – виконання усіх завдань, ігор, але при цьому дитина потребує незначної допомоги або підказки педагога чи

одногрупника; на запитання відповідає невпевнено, інколи плутає кубики, звуки, букви, склади, їх кількість у слові, наголос; кількість слів у реченні; має труднощі з виконанням звукового аналізу слова; погано знає терміни, плутається в них; погано вміє орієнтуватися у зошиті, прописувати букви; має слабку мілку моторику рук та пальців; не всі звуки вимовляє, має деякі вади мовлення; спілкується частково з використанням українського словника з нагадуванням дорослого і т.д.

До початкового рівня відносяться – діти, що мають значні труднощі зі звуковимовою, потребують постійної допомоги дорослого чи одногрупників; не можуть виконати самостійно завдання або виконують їх зі значною допомогою дорослого; часто не хочуть грати, займатися; погано розмовляють українською мовою; погано працюють з кубиками, таблицями, схемами тощо.

Коли на початку року проведене діагностичне обстеження, за його результатами можна буде скорегувати план роботи на рік виходячи з умінь, знань, навичок дітей, прогалинах у їх знаннях, добираючи необхідні ігри, вправи, завдання для дітей, щоб підвищити їх рівень мовленнєвої компетенції.

2.3. Методичні рекомендації

Ще одним з недоліків у технології М. Зайцева є використання «складів» під час читання, які він сам розробив, наприклад у слові «кіт» один склад, а коли діти читають за кубиками то їх необхідно два «кі» – «т» або ж у слові «хліб» теж один склад, але необхідно узяти три кубики, щоб викласти це слово, тобто три «склади» – «х» – «лі» – «б» і т.п. Так у дітей можуть виникнути проблеми з розділом слів на склади, перенесенням на інший рядок., або ж виокремленням певного звука зі слова, звукового аналізу слова. Тому, мабуть було доцільним використання на заняттях за методикою Миколи Олександровича, дидактичних ігор і вправ для пояснення дітям фонетичних правил в українській мові та підвищення рівня мовленнєвої компетентності дітей.

Дидактична гра – це гра, спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом. Вона є одночасно і ігровим методом навчання дітей дошкільного віку, і формою навчання дітей, і самостійною ігровою діяльністю, та засобом всебічного виховання дитини. Через дидактичні ігри, діти, можуть як закріплювати знання, удосконалювати пізнавальні уміння і навички так і отримувати нову інформацію. В основі дидактичної гри лежить особлива ігрова діяльність, яка передбачає постановку конкретних пізнавальних завдань, навчальних дій і правил, специфічну роль вихователя. Також за допомогою гри, діти зосереджуються на тому, що їм говорить і показує дорослий, розвиває посидючість і увагу, підготовку до школи. Це може розв'язати і третій недолік методики, дуже велика рухова активність дітей, їх переміщення по груповій кімнаті під час заняття, як наслідок непосидючості дітей.

Будь-яка дидактична гра має навчальну мету. Тому основним її компонентом є дидактичне завдання, через що, дитина не просто грається, а й навчається. Дидактичне завдання визначається вимогами Базового компоненту. Неодмінною умовою розв'язання дидактичного завдання є дотримання правил. Також, не можна забувати про темп і ритм виконання завдання. Правила спрямовують гру, об'єднують дидактичне та ігрове завдання, визначають послідовність виконання дій, підвищують цікавість гри, дають змогу вихователю непрямо керувати нею, оцінювати. Засобом розв'язання дидактичного завдання є дидактичний матеріал; результатом дидактичної гри – розв'язання ігрового і дидактичного завдання. Розв'язання обох завдань є показником ефективності гри. Підведення результатів має велике значення, так як дає учасникам моральне задоволення, його необхідно провести одразу після закінчення гри. Це може бути підрахунок балів, виявлення переможців, які першими виконали завдання чи краще за всіх, при цьому необхідно відмітити успіхи усіх дітей, особливо відстаючих.

Тобто дидактична гра має свою структуру, якої необхідно дотримуватися, куди входять елементи, які надають їй форми навчання і гри одночасно:

- дидактичне та ігрове завдання (саме його, а не дидактичне повідомляють дітям);

- ігровий задум;
- ігрові дії;
- правила гри;
- підбиття підсумків або результатів.

Для того щоб дидактичні ігри стимулювали різнобічну діяльність і задовольняли інтереси дітей, вихователь повинен добирати їх відповідно до вікової групи, враховуючи пізнавальний зміст, ступінь складності ігрових завдань і дій, поступово ускладнюючи, розширюючи варіативності ігор, правильно добираючи обладнання.

Особливо під час проведення дидактичних ігор та ігрових вправ вихователю необхідно слідкувати за тим, щоб діти не перевтомлювались, займали комфортну позицію тіла, перебували в гарному настрої, адже все це сприяє активному засвоєнню інформації та виховує у дітей інтерес до навчання [35, с. 48].

Гра ні в якому разі не терпить примусу і є процесом суто добровільним. Гравці не ставлять перед собою ніякої дидактичної мети і завдань, їх цікавить тільки ігровий результат. У процесі гри в дітей виробляється звичка зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу. Захопившись грою, діти не помічають, що навчаються [44, с. 34]

Методичні рекомендації щодо організації дидактичних ігор

Організація дидактичних ігор педагогом здійснюється в трьох основних напрямках: підготовка до проведення дидактичної гри, її проведення і аналіз.

У підготовку до проведення дидактичної гри входять:

- відбір ігри відповідно до завдань виховання і навчання: поглиблення і узагальнення знань, розвиток когнітивних здібностей; мовленнєвої компетенції, активізація словника, психічних процесів;
- відбір гри підходящої до розвитку мовленнєвої компетентності, віку дітей;

- визначення найбільш вдалого часу проведення гри на занятті;
- вибір місця проведення гри;
- визначення кількості граючих;
- підготовка необхідного дидактичного матеріалу для гри;
- підготовка до гри вихователя і дітей: збагачення їх знаннями для вдалого проведення гри [10].

Проведення дидактичної гри в себе включає:

- ознайомлення дітей зі змістом гри, вимогами, дидактичним матеріалом;
- пояснення ходу і правил гри;
- пояснення і показ ігрових дій при виконанні гри;
- визначення ролі вихователя – граючого, вболівальника, арбітра;
- підбиття підсумків гри.

Аналіз проведення і виконання гри, результатів:

- збір вражень від проведення гри у дітей;
- аналіз прийомів при підготовці і проведенні гри;
- аналіз результатів гри, індивідуальних особливостей дітей, їх успіхів.

То ж пропонуємо до уваги, розроблені дидактичні ігри на заняттях з навчання читанню за технологією М. Зайцева дітей старшого дошкільного віку, які формують вміння ділити слова на склади, визначати кількість складів у слові, знаходити місце положення заданого звука у словах.

Основною метою використання дидактичних ігор на заняттях з грамоти є формування та розвиток у дітей вмінь користуватися українською мовою, як засобом спілкування, засвоєння елементарних мовленнєвих та граматичних понять та уявлень, розвиток мовленнєвої компетенції.

Реалізація мети ставить перед вихователем такі завдання:

- збагачувати активний та пасивний словник дітей;
- розвивати фонематичний слух;
- формувати вміння самостійно визначати послідовність звуків у слові, їх місцезнаходження у слові, співвідносить звук з потрібною літерою;

- вчити розрізняти голосні і приголосні (тверді і м'які, дзвінки і глухі) за звучанням;
- вчити позначати звуки умовними знаками (фішками) та викладати й записувати звукові моделі слів;
- формувати вміння ділити слова на склади, визначати кількість складів у слові;
- вчити правильно ставити наголос у словах;
- формувати вміння ділити речення на окремі слова, визначати кількість слів у реченні, викладати й записувати схему речення;
- формувати уміння складати різні види розповідей, переказувати й читати загадки, приказки, прислів'я, оповідання, казки тощо;
- розвивати навички письма печатних літер.

Дидактичні ігри та вправи для дітей дошкільного віку з формування навичок читання за технологією М. Зайцева

Дидактична гра «З якої літери починається слово»

Вік гравців: 5-6 років.

Кількість гравців: необмежена.

Матеріал: картки із зображенням предмета, набором літер і поля для вписування назви предмета, маркер.

Мета: впражнити дітей у закріпленні вивчених літер; вчити називати першу літеру слова; вчити співставляти малюнок – літеру – слово; вчити прописувати слово підходяще до малюнка; розвивати увагу, пам'ять, мислення, фонематичний слух, навички читання і письма печатних літер, мовленнєву компетенцію.

Варіанти гри:

- 1) дітям, необхідно знайти літеру яка є першою в назві малюнка і обвести її;
- 2) дітям, необхідно вписати назву малюнка по пам'яті, допомогою є лише перша літера із багатьох запропонованих (додаток Г).

Дидактична гра «Допоможи Незнайкові»

Вік гравців: 5-6 років.

Кількість гравців: необмежена.

Матеріал: картки із зображенням предмета, набором літер, недописаним словом і поля для написання, маркер.

Мета: вчити дітей вписувати невистачаючу голосну літеру в односкладове слово із ряду запропонованих; вчити із запропонованих звуків скласти слово підходяще до малюнка і вмінню вписати його; вчити промовляти ланцюжок звуків у слові; визначати перший і останній звуки; розвивати увагу, мислення, фонематичний слух, навички читання і письма печатних літер, мовленнєву компетентність.

Варіанти гри:

1. Дітям, необхідно вписати правильну невистачаючу літеру у слові із запропонованих. Назвати кількість звуків у слові, складів.

2. Дітям, необхідно підписати назву малюнка із запропонованих літер. Визначати перший і останній звук у слові. Можна запропонувати зробити звуковий аналіз слова (додаток Д).

Дидактична гра «Перший і останній звук та склад»

Вік гравців: 5-6 років.

Кількість гравців: необмежений.

Матеріал: картка із зображенням предмета та полями для букв і складів, набір літер і складів підходящих для картинки і зайвих букв.

Мета: продовжувати розвивати у дітей вміння виділяти перший і останній звук у слові, та перший і останній склад, правильно рахувати склади. Розвивати пам'ять, увагу, мислення, фонематичний слух, навички читання, мовленнєву компетентність.

Варіанти гри:

1. Запропонувати, дітям, серед поданих літер знайти першу і останню в слові зображеної картинки.

2. Запропонувати, дітям, знайти і викласти перший і останній склад із поданих, які підходять до даної картинки (додаток Е).

Дидактична гра «Полювання за звуками!»

Вік гравців: 5-6 років.

Кількість гравців: необмежена.

Матеріал: картка із картинками та таблицею для визначення місцеположення заданого звука у слові, фішки або маркери.

Мета: продовжувати вчити дітей чути задані звуки у слові і знаходити їх місцеположення (на початку слова, у середині, в кінці), впражняти у диференціації приголосних звуків на тверді і м'які. Розвивати увагу, мислення, фонематичний слух, навички письма печатних літер.

Варіанти гри:

1. Запропонувати дітям, побути мисливцями за звуками і правильно поцілити їх. За допомогою фішок віднайти ціль: на початку слова, у середині чи в кінці. А ще визначити, який це звук голосний чи приголосний (твердий чи м'який). Пізніше можна попросити вписати літеру.

2. З часом можна поросити, дітей, скласти кумедні речення з поданими картинками і навіть ціле оповідання та прописати його на таблиці М. Зайцева (додаток Ж).

Дидактична гра «Дешифрувальники».

Вік гравців: 5-6 років.

Кількість гравців: необмежена, можлива командна гра.

Матеріал: картки із зображенням предметів, маркери, кубики, схеми для звукового аналізу слів.

Мета: вчити дітей виділяти перший звук в назві картинки і співвідносити його з літерою; вчити рахувати скільки всього звуків у слові; вчити називати звуки послідовно один за одним; впражняти дітей у звуковому аналізі слів; у читанні одно-, дво-, трьохскладових слів; розвивати когнітивні здібності, увагу, логічне мислення, фонематичний слух, мілку моторику рук, мовленнєву компетентність.

Варіанти гри:

1. Дорослий пропонує, дітям, побути агентами – дешифрувальниками, які

можуть допомогти розвідці розкодувати зображення і назву таємного коду, який би їм допоміг пройти крізь ворожу варту. Можна запропонувати поділитися на дві команди і виконати завдання. На карточці необхідно написати під кожною картинкою літеру, з якої починається її назва і прочитати слово, яке зашифроване, з поданого набору літер. Хто швидко і правильно його виконає, та команда і перемогла.

2. Згодом можна викласти слово кубиками. Потім можна зробити звуковий аналіз слова (додаток II).

Дидактична гра «Порахуй склади»

Вік гравців: 5-6 років.

Кількість гравців: необмежена.

Матеріал: складові будиночки, картинки із зображенням предметів, картка із зображенням складових будиночків і предметів, маркер.

Мета: вчити дітей рахувати склади в слові; вчити самостійно промовляти назву картинки, аналізувати її про себе, визначаючи кількість складів в слові; вчити співвідносити слово зі складовим будиночком; розвивати фонематичний слух дитини, пам'ять, увагу, логічне мислення, зв'язне мовлення, мовленнєву компетентність.

Варіанти гри:

1. Вихователь виставляє на дошці чотири казкових будиночки. Кількість віконць у них відповідає кількості складів (від 1 до 4). Дорослий пропонує дітям по черзі брати в руки один із своїх малюнків і знаходити йому відповідне «помешкання». Вибірково вихователь просить дитину пояснити, чому вона оселила малюнок саме в цьому будиночку.

2. Предметні картинки лежать у вихователя на столі. Він пропонує дітям «заселити» будиночок з двома віконцями або ж трьома чи інший, відповідною картою, назва якої містить потрібну кількість складів і пояснити свій вибір.

3. Вихователь, роздає дітям картки на яких зображені складові будиночки і картинки назва яких складається з одного чи більше складів. Дитині, необхідно порахувати склади у слові і з'єднати відповідно, картинку з будиночком. Також

можна вчити визначати правильно наголос у слові (додаток К).

Дидактична гра «Таблиця складів»

Вік гравців: 5-6 років.

Кількість гравців: необмежена.

Матеріал: картки із зображенням картинок і складів та букв, маркери.

Мета: допомогти дітям запам'ятати склади; довести читання їх до автоматизму; вчити причитуванню приголосних; вчити правильно поєднувати склад до відповідного слова і малюнка; вчиться чути звуки в складах, розрізняти склади з голосними (а, о, у, и, і, е); також впізнавати склади в словах на слух і знаходити їхнє буквене відображення; закріплювати читання двоскладових слів, кожен склад в яких є злиттям приголосного з голосним звуком; розвивати увагу, пам'ять, мислення, фонематичний слух, навички читання, мовленнєву компетентність.

Варіанти гри:

1. Для дитини, яка ще тільки починає вчитись читати злиття, бажано прочитати колонку складів на сторінці, назвати намальовані предмети. Потім, повторюючи кілька разів слово за малюнком, запропонувати знайти перший склад цього слова. При вимові слова перший склад виділяти голосом. Це завдання схоже на перше, але необхідно знайти другий склад слова підходящий до малюнка і з'єднати їх.

2. Це завдання ідентичне, але треба, щоб дитина причитувала приголосні до складу і з'єднала їх (додаток Л).

Дидактична гра «Розстав квіти у вазі»

Вік гравців: 5-6 років.

Кількість гравців: необмежена.

Матеріал: шаблони ваз, звуковими схемами слів, цифр, квіти із зображенням предметів.

Мета: вчити дітей підбирати схеми звукового аналізу слів до картинок і картинки до схем. Закріплювати вміння рахувати кількість складів у слові.

Розвивати фонематичне сприйняття, увагу, мислення, пам'ять, мовленнєву компетентність.

Варіанти гри:

1. Діти, виходять по одному, беруть квітку, називають картинку і кажуть, в яку вазу необхідно поставити квітку. Після цього слід провести роботу по схемі, тобто дитина називає перший звук, другий і т.д., супроводжуючи показом зображення звуків на схемі. Якщо картинка дійсно підходить до даної схеми, «квітку» ставлять у «вазу», якщо ні, то підбір необхідної вази продовжується. Грати необхідно до тих пір, поки всі діти не візьмуть участь у грі або не буде підібрано до схем певну кількість картинок. Квітів в кожній вазі може бути декілька. Після того, як будуть розставлені квіти, діти ще раз називають картинки і викладають їх назви за допомогою кубиків.

2. Дітям необхідно порахувати кількість складів у слові і поставити квітку у потрібну вазу із цифрою, яка вказує на кількість складів (додаток М).

Дидактична гра «Знайди слово»

Вік гравців: 5-6 років.

Кількість гравців: 1-2 чоловіка або команда гравців.

Матеріал: картка із зображенням 32 слів, які перемішані і заховані серед безлічі інших літер, таблиці Зайцева.

Мета: вчити дітей знаходити слово серед випадкового набору літер; закріплювати вивчені літери, навички читання; вчити самостійно перевіряти себе і оцінювати свої навички; розвивати увагу, пам'ять, мислення, фонематичний слух, навички читання, допомагати один одному.

Варіанти гри:

1. В завданні, слова, містяться в рядках серед випадкового набору літер. Дітям, необхідно замітити слово, можна вимовляти звуки і склади, ідучи по порядку рядками сторінки або вдивляючись в таблицю в цілому. В кожному завданні заховано 32 слова. В кінці завдання, діти, мають змогу перевірити себе у підказці.

2. Зі знайдених і прочитаних слів, попросити дітей, скласти речення і

невелику розповідь з використанням таблиць (додаток Н).

Дидактична гра «Редагувальники»»

Вік гравців: 6 років.

Кількість гравців: 1-2 чоловіка або команди дітей.

Матеріал: картки з текстом у якому допущенні орфоепічні помилки.

Мета: впражняти дітей у читанні текстів; закріплювати поняття «текст», «речення», з чого вони складаються, які бувають; вчити дітей читати правильно вилучаючи зі слів тексту зайві літери; розвивати увагу, пам'ять, мислення, фонематичний слух, навички читання.

Варіанти гри:

1. Дітям, необхідно правильно, швидко читати текст вилучаючи зі слів зайву літеру. Вони перечитують до тих пір доки не вилучать (відредагують) усі помилки письменника.

2. Згодом можна вправляти дітей у викладанні схеми речення, рахувати кількість слів у ньому і т. ін. (додаток П).

Всі ці ігри рекомендується проводити під час перетворювальної діяльності на занятті, а обговорювати результати і враження від гри у кінці заняття. Їх можна проводити як індивідуально з дитиною, так і з підгрупою чи командами дітей, усією групою. Вони не потребують багато оснащення, а лише заздалегідь роздруковані кольорові картки, маркери, схеми для звукового аналізу слів, речень, кубики і таблиці М. Зайцева. Усі завдання проводяться у ігровій формі і багато з них має змагальний характер, що дуже любляють діти старшого дошкільного віку. Також під час їх проведення можна обирати дитину-помічника або арбітра, який буде оцінювати результат інших дітей. Ці вправи теж націлені на командну роботу, під час виконання якої діти вчаться працювати організовано, домовлятися один з одним, уступати, допомагати і т.д. Ну і звичайно ж, вони направлені на подолання вміння дітей правильно визначати склади, рахувати їх, робити звуковий аналіз слів, писати і працювати з картками за столами, чого не може дати методика М. Зайцева.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши стан проблеми з розвитком мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку, до якого входить мовленнєвий розвиток дошкільника, ми побачили, що це – складний психологічний процес, який не зводиться до простого відтворення дитиною почутої мови, а визначається мірою сформованості знань, умінь та навичок дитини й виявляється в соціальній та інтелектуальній активності в колі дорослих та однолітків. У формуванні мовленнєвої компетентності лежить триєдина мета: розвиток мовлення, навчання мови та мовленнєве виховання.

Діти, старшого дошкільного віку, особливо чутливі до власного мовлення і звичайно до чужого, до висловлювань і помилок, вони їх вже з легкістю помічають і намагаються виправити. Швидкими темпами збагачують свій лексичний запас, удосконалюють граматичні вміння, засвоюють засоби мовленнєво-комунікативної поведінки. Починають особливо цікавитися вивченням літер, навчанню читанню, письму. Так поступово формується мовленнєва особистість.

І сьогодні в сучасній дошкільній дидактиці найголовніше місце відводиться саме мовленнєвому розвитку. У Базовому компоненті дошкільної освіти виділений освітній напрям «Мовлення дитини», до якого входить: мовленнєва, комунікативна й художньо-мовленнєва компетентності, які тісно переплітаються одна з одною.

Тож можна дати таке визначення мовленнєвій компетенції – вміння грамотно й доречно спілкуватись рідною мовою в різних життєвих ситуаціях, вміти висловлювати свої думки, наміри, бажання, прохання, розповідати, пояснювати, розмірковувати, оцінювати, використовувати як вербальні, так і невербальні (міміку, жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності, форми ввічливості; вміння спостерігати за своїм мовленням та мовленням інших, виправляти помилки, дотримуючись загальної культури мовлення.

Для розвитку мовленнєвої компетентності, педагоги частіше використовують основну форму навчальної діяльності – заняття. Саме на заняттях вихователі систематично та послідовно формують у дітей мовленнєві вміння та навички, які потім закріплюються при спілкуванні дітей під час різних видів діяльності у повсякденному житті. Слід відмітити, що з оновленням підходів до організації мовленнєвих занять потрібно оновлювати засоби і методи розвитку дітей, віддавати перевагу інноваційним формам роботи з формування мовленнєвої компетентності дошкільників під час занять та поза заняттями. Так, під час використання інтерактивних методів мовленнєвого розвитку дошкільників, створюються умови, завдяки яким дитина має змогу обговорювати проблеми з іншими, ставити запитання, активно діяти, навчатися, розвиватися, експериментувати, досліджувати.

Одним із таких інтерактивних та інноваційних методів мовленнєвого розвитку є технологія сучасного російського педагога-філолога, Миколи Олександровича Зайцева «Навчаймо читати українською мовою». Розроблена у 1991 році і заснована на принципово нових підходах до навчання грамоти, яку ми теоретично дослідили і виявили концептуальні засади для розвитку мовленнєвої компетентності старших дошкільників.

Суть технології полягає в унікальній методиці навчання раннього читання на основі оригінальних кубиків. Методика ґрунтується на природних здібностях дитини з урахуванням індивідуальних особливостей, на використанні різних видів пам'яті (слухової, зорової, мовної) та ігровій системі навчання. Технологія навчання грамоти М. Зайцева пропонує оригінальний шлях до читання через письмо (від письма кубиками – до читання). Основними принципами та підходами технології навчання дітей читати за М. Зайцевим є:

1. Повна відмова від фонемного принципу, від звукового аналізу слів;
2. В основу навчання читати покладено складовий принцип: тобто, діти запам'ятовують спочатку склади, потім слова.
3. Шлях до читання лежить через письмо, тобто вправи з указкою біля таблиць, навчає дітей письму і як слідство читанню.

4. Ігнорування процесу ознайомлення дітей з буквами, тобто назви букв потрібні тільки для промовляння алфавіту та пошуку слів у словниках, а вчитися читати вони тільки заважають. За словами м. Зайцева, заважають навчанню читати й різні азбуки, де букви «прив'язані» до малюнка.

5. Ігрова форма навчання та здоров'язберігаюча складова, через те що діти постійно граючись і навчаючись рухаються не перевантажуються.

6. Ранній розвиток дітей, когнітивних здібностей, самостійності, усунування логопедичних проблем.

Метод М. Зайцева побудований на використанні різних кубиків і таблиць, який містить 52 картонки, що їх можна легко скласти у кубики, три таблиці, аудіопреспівки, складові картинки та методичні коментарі. Кубики розрізняються за розміром, кольором та звуком.

За методикою М. Зайцева дітей навчають читати за кубиками у три етапи:

1. Ознайомлення з кубиками та таблицями, вивчення складів.
2. Читання одного слова.
3. Читання тексту, ігри-тексти з кубиками.

Педагог рекомендує знайомити дітей зі своєю методикою якомога раніше. Найсприятливішим періодом для початку освоєння читання вважається від п'яти до шести років. Адже саме в цей віковий період, рівень розумового розвитку дитини найбільш сприяє для початку формування знань і розвитку мовленнєвої компетенції. Діти, з легкістю у ігровій невимушеній формі починають оволодівати навичками читання, письма, фонетики, готуються до школи.

Одним з елементів успішного втілення педагогічної умови розвитку мовленнєвої компетентності старших дошкільників є розробка педагогічних рекомендацій з діагностичного обстеження дітей за освітнім напрямом «Мовлення дитини» – розділ «Грамота» за впровадженням технології навчання читання М. Зайцева. Розроблений інструментарій включає в себе: результати освітньої роботи з дітьми (питання), перелік обладнання, методик обстеження (ігор, вправ, завдань тощо) та рівні засвоєння.

Педагогічна діагностика розглядається в декількох значеннях: як окремий

вид дослідницької діяльності, спрямований на виявлення показників розвитку дитини та рівня засвоєння системи необхідних знань; як спеціальна процедура, що застосовується для аналізу та оцінки якості освіти; як складний процес, що забезпечує виявлення актуального рівня розвитку мовленнєвої компетентності дитини з метою визначення перспектив подальшої роботи, направленої на удосконалення мовленнєвого розвитку дітей.

Також, для удосконалення прогаєлих методики, були розроблені методичні рекомендації з проведення дидактичних ігор на заняттях з грамоти з дітьми старшого дошкільного віку. Їх представлено десять, до яких входить назва, вік, кількість гравців, матеріали, мета і варіанти гри. Роздивитися фото ігор можна в додатках. Вони направлені на збагачення активного та пасивного словника дітей; на розвиток фонематичного слуху; формування вміння самостійно визначати послідовність звуків у слові, їх місцезнаходження, співвідносить звук з потрібною літерою; навчання розрізняти голосні і приголосні (тверді і м'які, дзвінкі і глухі) за звучанням; вміння позначати звуки умовними знаками (фішками) та викладання й записування звукових моделей слів; формування вміння ділити слова на склади, визначення кількості складів у слові; навчання правильно ставити наголос у словах; формування вміння ділити речення на окремі слова, визначення кількості слів у реченні, викладання й записування схеми речення; формування уміння складати різні види розповідей, переказування й читання загадок, приказок, прислів'їв, оповідань, казок тощо; розвиток навичок письма печатних літер, виховання посидючості, уважності, роботи у команді, взаємодопомозі і толерантності.

Отже, не дивлячись на те, що технологія М. Зайцева істотно відрізняється від традиційних методик раннього розвитку дітей, вона засвідчила свою високу результативність.

Представлена робота не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Перспективою досліджень вважаємо шляхи вдосконалення впровадження освітніх технологій формування мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку у закладах дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова Т. И. Мовлення й мислення: підґрунтя розвитку людини, зумовлене роботою мозку. *Дефектолог.* 2019. № 2. С. 11-17.
2. Алхымова Н. В. Учиться читать с удовольствием! Система быстрого обучения чтению детей 5-6 лет с речевыми нарушениями по методике Н. А. Зайцева. Москва : Издательство ГНОМ и Д, 2006. 72 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти / за заг. ред. : А. М. Богуш. Київ : Видавництво, 2012. 26 с.
4. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (2021). URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovooho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
5. Біла Е. П. Навчаємо читання українською мовою за методикою М. Зайцева. Київ : 1-ше вид., 2006. 68 с.
6. Богуш А. М. Мова ваших дітей. Київ : [б. в.], 1989. 126 с.
7. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років : монографія. Київ : [б. в.], 2004. 376 с.
8. Богуш А. М. Мовленнєвий портрет п'ятирічної дитини. *Дошкільне виховання.* 2013. № 7. С. 6-10.
9. Богуш А. М. Педагогічні виміри Василя Сухомлинського в сучасному освітньому просторі : монографія. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута», 2018. 392 с.
10. Бондаренко А. К. Дидактичні ігри в дитячому садку: книга для вихователів дитячого садка. Харків : Просвіта, 1991. 160 с.
11. Гавриш Н. В. Методика стимулювання мовленнєвої активності дошкільнят у процесі ознайомлення з художнім словом *Наука і освіта.* 2002. № 1. С. 144-148.
12. Гавриш Н. В. Мовлення дитини. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання.* 2021. № 7. С. 3-8.

13. Галузяк В. М., Холковська І. Л. Педагогічна діагностика : курс лекцій. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2015, 155 с.
14. Гончаренко А. М. Розвиток мовленнєвої компетентності старших дошкільників : навч.-метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку «Я у Світі». Київ : Світич, 2009. 160 с.
15. Грюнеліус Е. М. Виховання дітей дошкільного віку. Харків : Деметра, 1989. 96 с.
16. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
17. Дичківська І. М., Поніманська Т. І. М. Монтесорі : теорія і технологія. Київ: Слово, 2009. 304 с.
18. Дубровина І. В. Возрастные особенности психологического развития детей. Москва : Здоровье, 1982. 338 с.
19. Калініна Р. Р. Психолого-педагогічна діагностика в дитячому саду. Харків : Глобус, 2003. 144 с.
20. Калмикова Л. О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей: психологічний та лінгвістичний аспекти : навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ : [б. в.], 2003. 300 с.
21. Кірсанов В. В. Психолого-педагогічна діагностика: підручник. Київ : Альтерпрес, 2002. 510 с.
22. Козлова С. А. Дошкольная педагогика : учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений. Москва : Академия, 2001. 416 с.
23. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного ставлення дошкільника (системний підхід). Київ :Видавництво, 2002. 246 с.
24. Короткова Н. Я. Художня література в освітній роботі з дітьми старшого дошкільного віку. *Дошкільне виховання*. 2001. № 8. С. 34-41.
25. Кравець В. С. Історія класичної та зарубіжної педагогіки та шкільництва : навчальний посібник для студ. пед. навч. закл. Тернопіль : Вектор, 1996. 436 с.
26. Крайнова Л. В. Розвиток діалогічного мовлення двомовних дітей

через творче опрацювання української казки. *Наука і освіта*. 2002. № 1. С. 144-148.

27. Лаврентьєва Г. О. Готовність дитини до школи : складові успішного навчання. *Дошкільне виховання*. 2000. № 9. С. 3-5.

28. Ле Шан Е. Коли ваша дитина зводить вас з розуму. Харків : Педагогіка, 1990. 272 с.

29. Лекции по общей психологии / под общей ред.: А. Р. Лурия. Санкт-Петербург : Питер, 2007. 320 с.

30. Логінова В. І., Саморукова П. Г. Дошкільна педагогіка. Київ : Просвітництво, 1983. 288 с.

31. Мартиненко С. Ю. Орієнтовані методики педагогічного діагностування рівнів готовності дитини до навчання в школі. *Початкова школа*. 2008. № 2. С. 39-41.

32. Меленець Л. О. Технології раннього навчання читання : інноваційна практика в роботі вихователя ДНЗ. Київ : Шкільний світ, 2010. 206 с.

33. Методика Зайцева: чтение и математика. URL : <https://chudoclub.ru> (дата звернення: 04.10.2022).

34. Методика Миколи Зайцева: вчимося і граємо. URL : <https://tues.ru/uk/metodika-nikolaya-zaiceva-uchimsya-i-igraem-obuchenie-chteniyu-ro> (дата звернення: 04.10.2022).

35. Михайленко Н. А., Кустова Н. И. Разновозрастные игровые объединения детей. *Дошкольное воспитание*. 1987. № 10. С. 47-50.

36. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : посібник. Київ : [б. в.], 2001. 608 с. URL : <https://westudents.com.ua/glavy/49302-do-studenta-maybutnogo-pedagoga.html>.

37. Навчаймо читати українською мовою за методикою М. Зайцева : посібник для батьків, вихователів, вчителів. Київ : Свена, 2008. 68 с.

38. Немов Р. С. Психология. Москва : Просвещение, 1990. 301 с.

39. Подліна С. В. Розвиток мовленнєвої компетенції *Заклад дошкільної освіти*. 2019. № 1. С. 5-10.

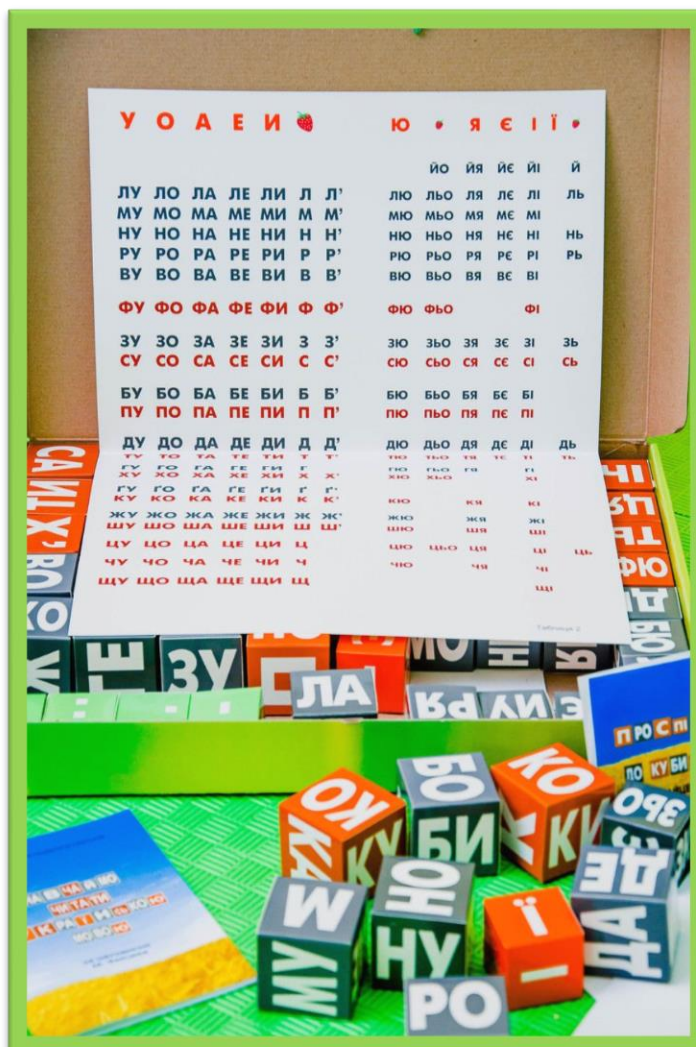

40. Поздняков М. А., Менджеріцька Д. В. Дослідник ігри дітей дошкільного віку. *Дошкільне виховання*. 1995. № 12. С. 12-15.
41. Содержание и методы умственного воспитания дошкольников / под ред. Н. Н. Поддьякова. Москва : Просвещение, 1990. 198 с.
42. Таран О. П. Психологічна готовність дитини до школи. Діагностика та формування. Київ : Шкільний світ, 2010. 128 с.
43. Тимош Ю. В. Актуальні проблеми дошкільної освіти в Україні та за кордоном. *Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи* : зб. наук. праць. (м. Хмельницький, 24 березня 2020 р.). Хмельницький, 2020. С. 357-359.
44. Усова А. П. Роль игры в воспитании детей. Москва : Просвещение, 1976. 96 с.
45. Шелестова Л. В. Вчимося читати : навч.-розв. посіб. для дітей 4-6 років. Частина 1. Київ : Фенікс, 2016. 272 с.

ДОДАТКИ

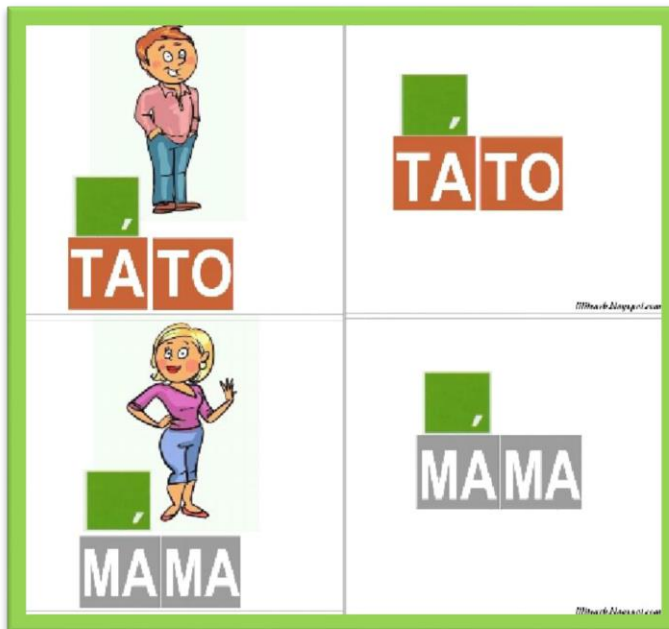
Додаток А

«Кубики та таблиці складів М. Зайцева»

Додаток Б

«Складові картинки»

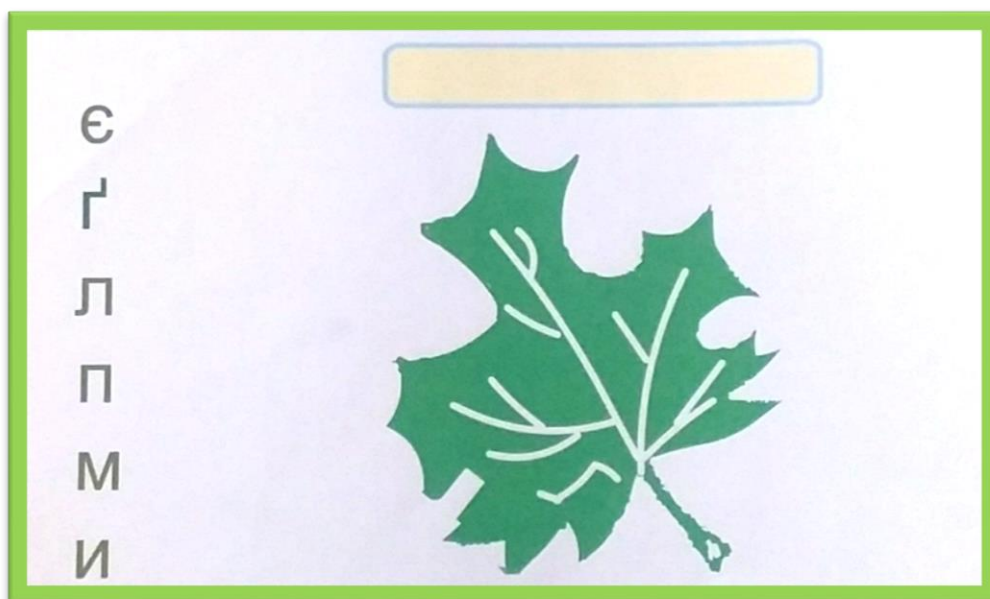
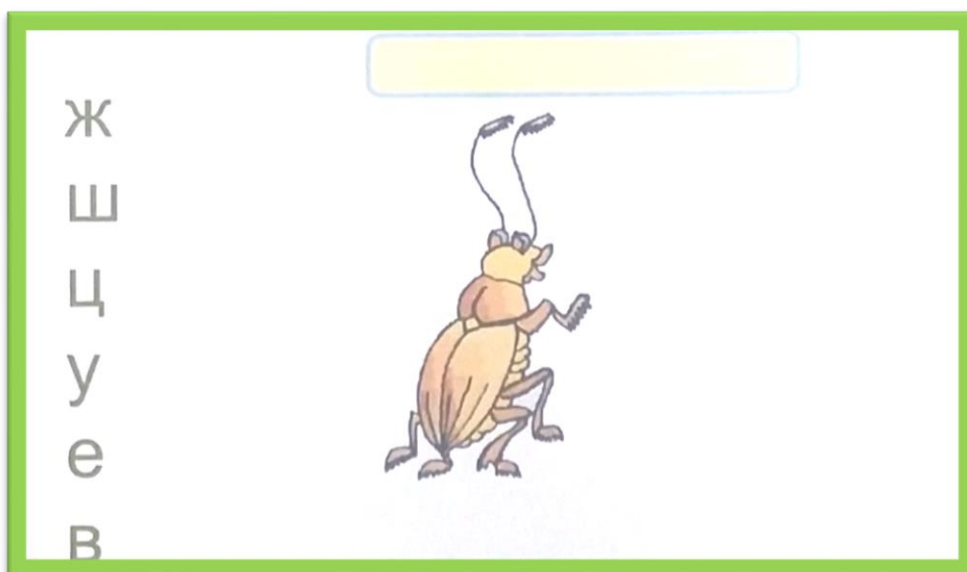
Додаток В

«Приклад з досвіду роботи»

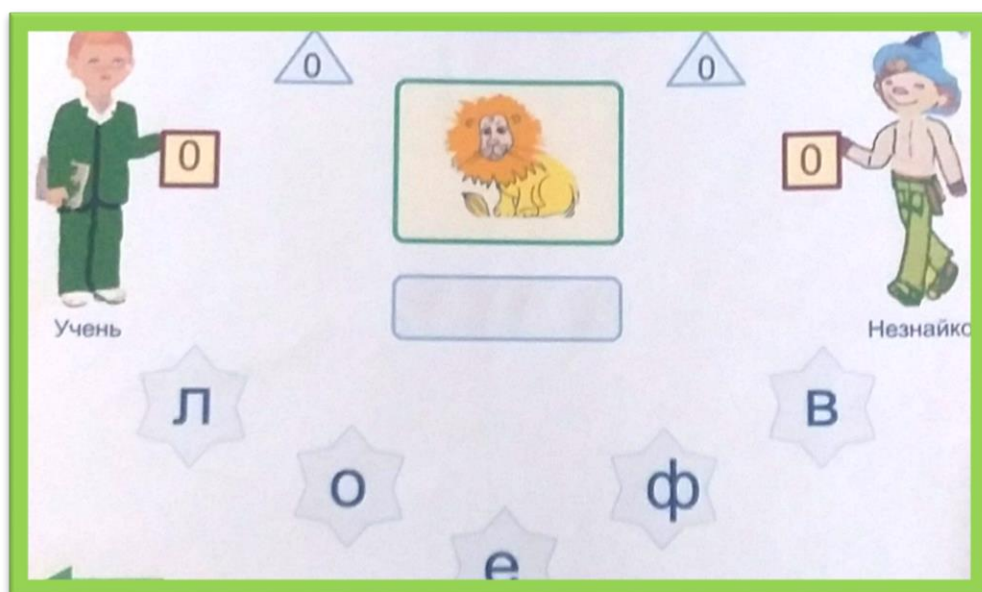
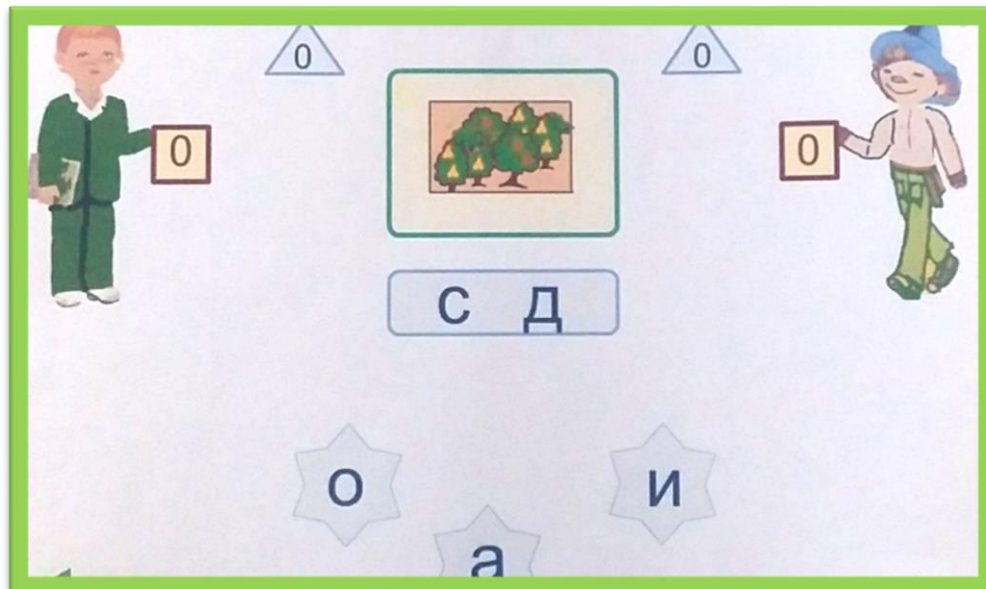
Додаток Г

Дидактична гра «З якої літери починається слово»

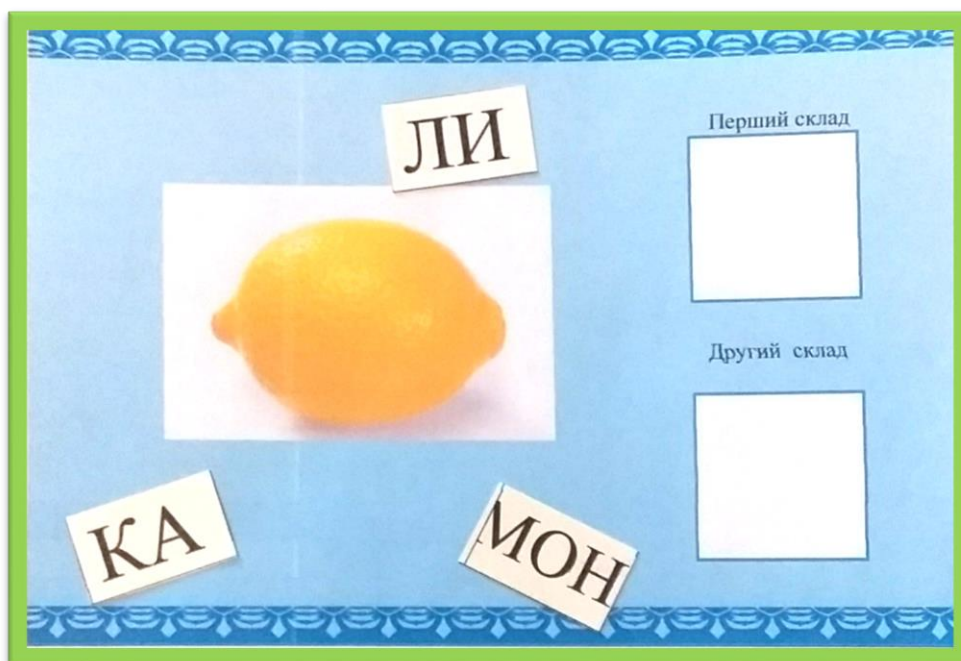
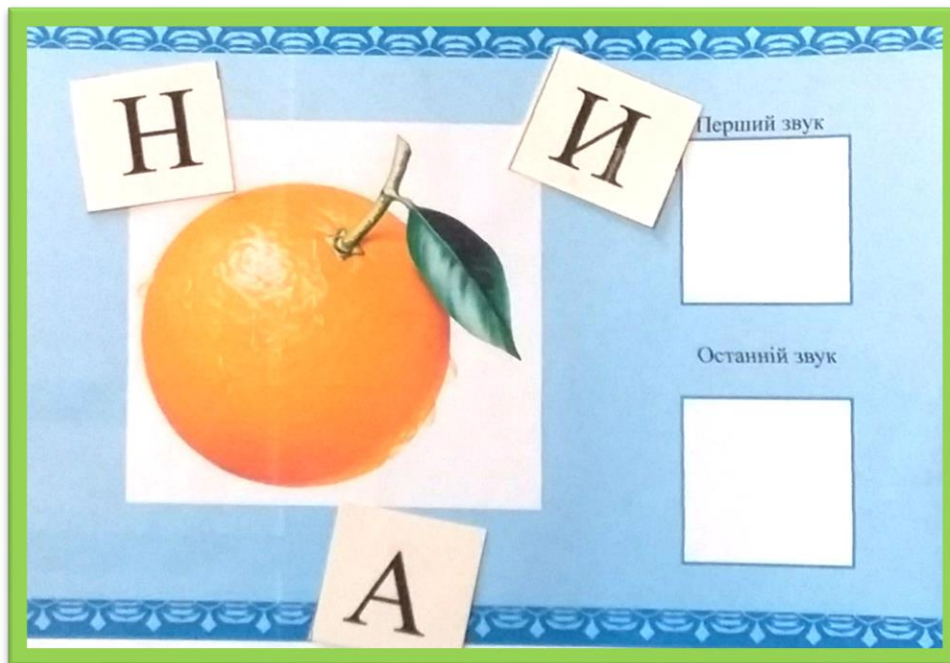
Додаток Д

Дидактична гра «Допоможи Незнайкові»

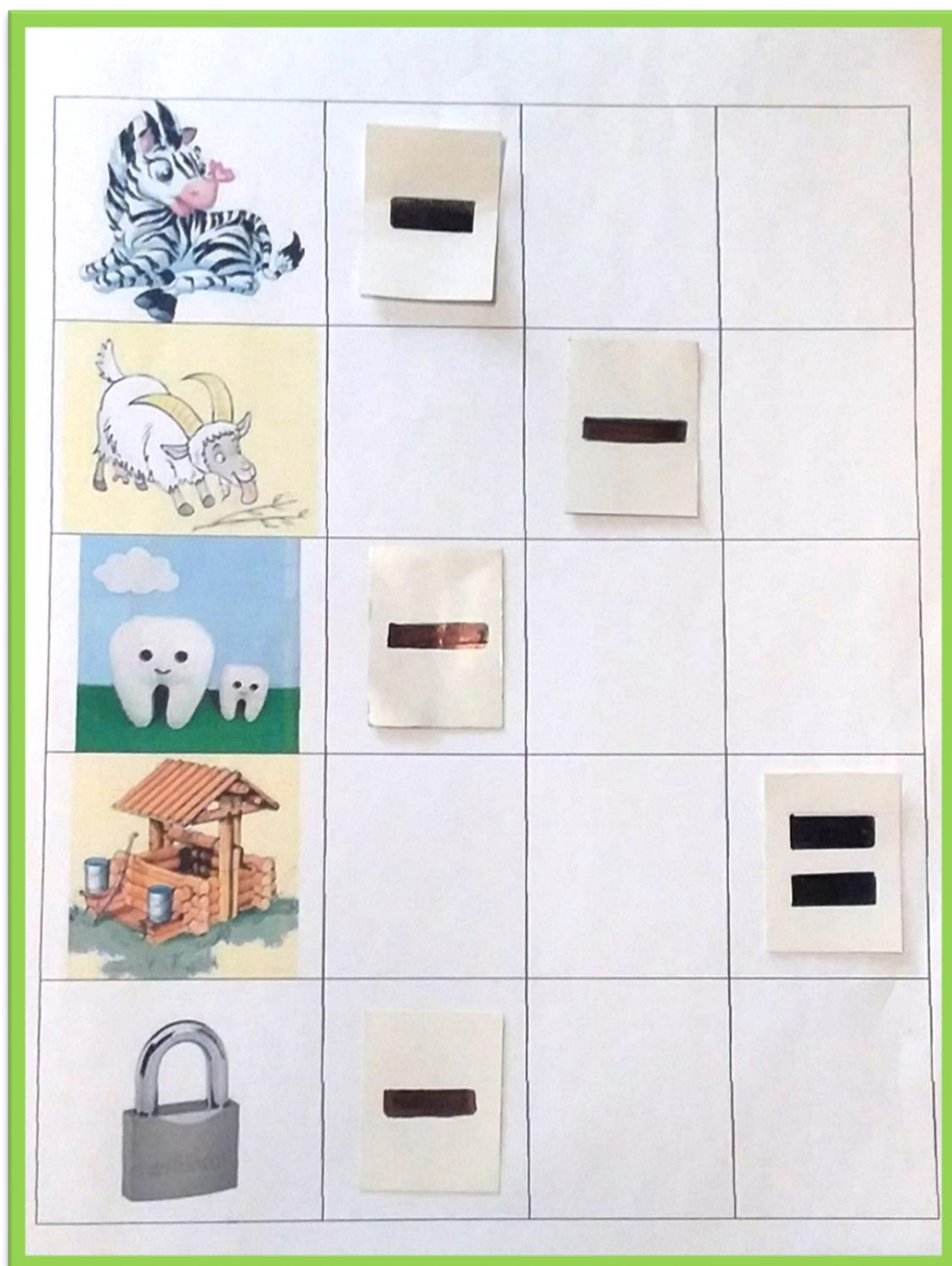
Додаток Е

Дидактична гра «Перший і останній звук та склад»

Додаток Ж

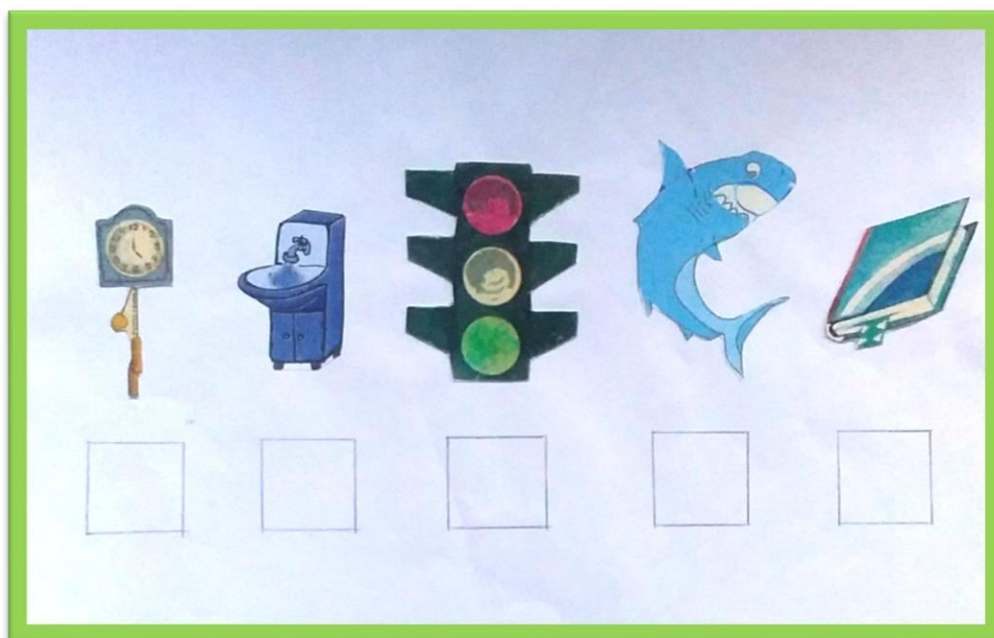
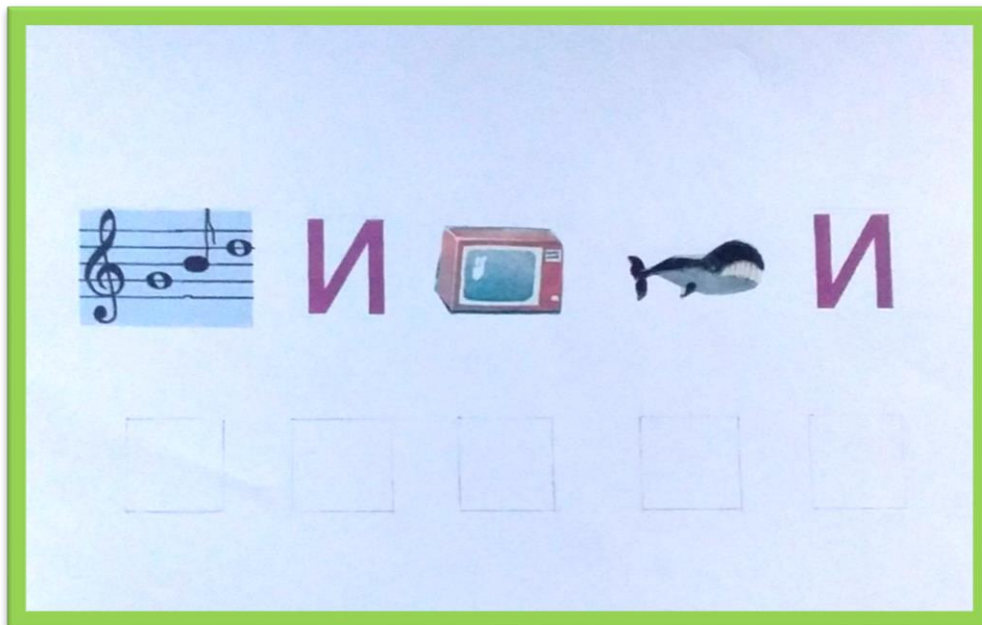
Дидактична гра «Полювання за звуками!»

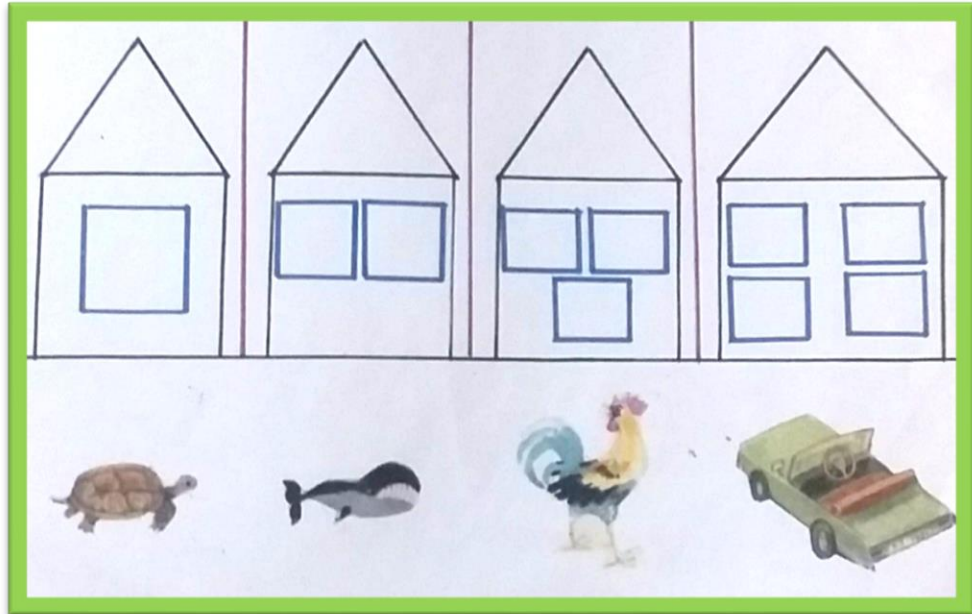
Додаток И

Дидактична гра «Дешифрувальники»

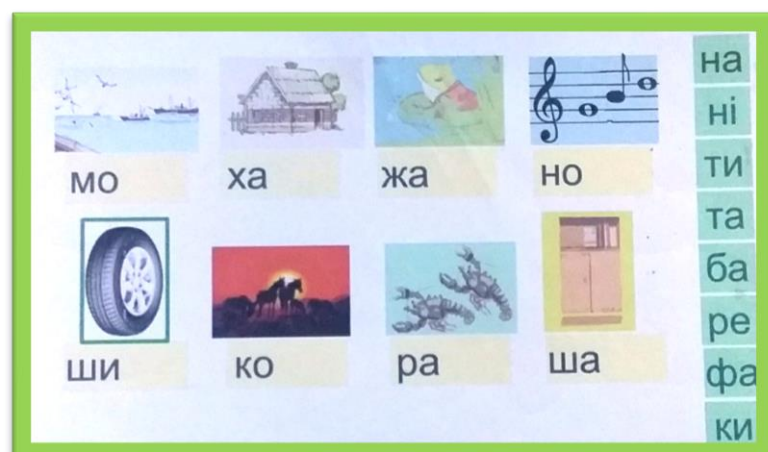
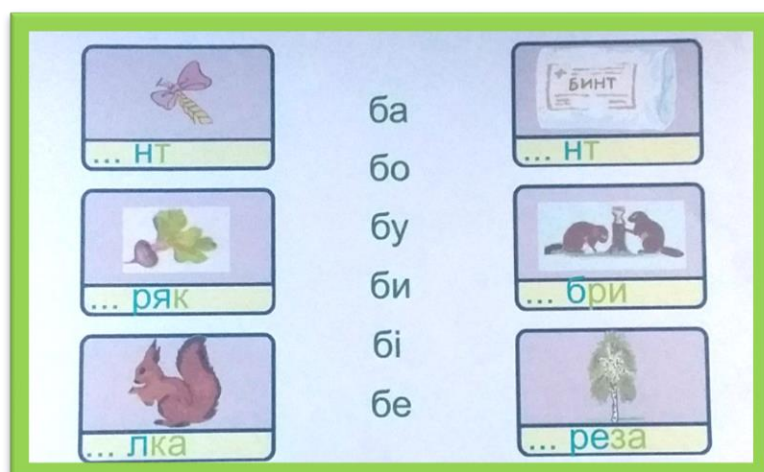
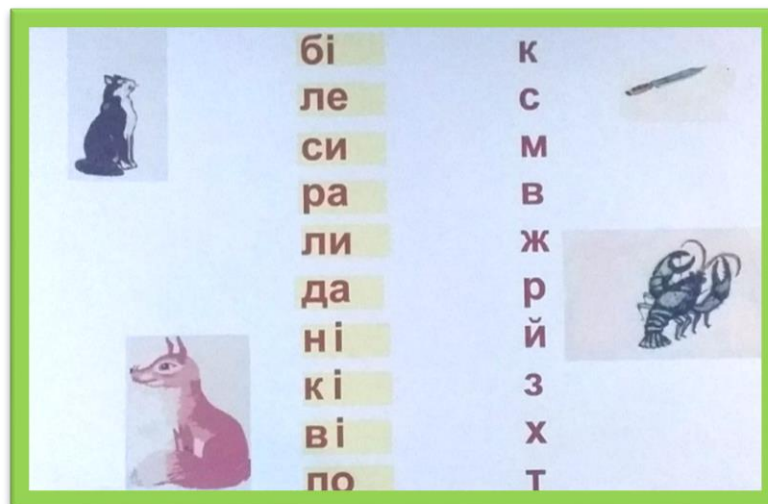
Додаток К

Дидактична гра «Порахуй склади»

Додаток Л

Дидактична гра «Таблиця Складів»

Додаток М

Дидактична гра «Розстав квіти у вазі»

Додаток Н Дидактична гра «Знайди слово»

аилмаманвоунивалвіалинмонмило
 му словаимвасоснааоалісминвулис
 килосининмкосаінівмвкалиनावлколо
 нислвінокнмоувікнонівінікіммалина
 пинлипааипусливапнпилканмиокріп
 пкомисканмполовинапрукамурукав
 акорованмомолоколніросаівинкурка
 пидиракнмоворонапоіарисмиранок

мама	нива	лин	мило
слова	сосна	ліси	лис
сини	коса	калина	коло
вінок	вікно	віник	малина
липа	слива	пилка	окріп
миска	половина	рука	рукав
корова	молоко	роса	курка
рак	ворона	рис	ранок

Дидактична гра «Редагувальники»

Найледачіший у світі кіт

Лежав на столі кіт. Дівчинака поставила перед ним дві тарілки – одну із сметаною, другу з молоском.

Кіт подумав: це дівчинка принесла мені частування. Але що краще: сметана чи молоко? Кіт збирався подумати, що краще, але не міг думати – такий він був лекдачий.

Копли це у відчинене вікно залетів горобець. Залетів, сів на стіл і клює там якісь крихти. Тепер передо котом було вже три смачні речі: сметарна, молоко, і горобець. Та хіба легко зважитися, що з цих трьох речей найсмачніше? Кіт збирався подумати, що ж найсмачніше, але думати було важко. Він заплющив очі й заснув.

Це був найледаучіший у світі Кіт.

В. Сухомлинський.

**Декларація академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Козарик Олена Сергіївна, студентка 2 курсу, заочної форми здобуття освіти, факультету соціальної педагогіки та психології, спеціальності 012 «Дошкільна освіта» освітньої програми «Дошкільна освіта», kozarikelena@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему: «Формування мовленнєвої компетентності дошкільників за технологією М. Зайцева» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

_____

О. С. Козарик

_____

О. О. Самсонова